I. N. J.

DISSERTATIO INAUGURALIS CHIRURGICO-MEDICA;

DE

VULNERUM LETHALITATE,

Quam

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,

SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,

DN. FRIDERICO WILHELMO,

ELECTORATUS BRANDENBURGICI

HÆREDE, &c. &c.

In Illustri Fridericiana

GRATIOSISSIMÆ FACULTATIS MEDICÆ CONSENSU ET AUTORITATE

SUB PRÆSIDIO

DN. GEORGII ERNESTI STAHL,

MED. D. ET PROF. PUBL. ORDIN. ACAD. NAT. CUR. COLL. FACULT. MED. h. t. DECANI

GRAVISSIMI,

DN. PATRONI ac PROMOTORIS SUI ÆTATEM DEVENERANDI

PRO

GRADU DOCTORALI

Summisq; in ARTE MEDICA Honoribus, Insignibus ac Privilegiis

More Majorum solenni obtinendis

IN AUDITORIO MAIORI

Horis ante- & pomerid.

Ad diem Jun. An. MDCCIII.

publicæ Eruditorum ventilationi proponit

JOHANNES CASPARUS Isaac,

Gorlic. Lusat.

HALÆ MAGDEB. TYP. CHRIST. HENCKELII, ACAD. TYPOGR. 1730.

VIRIS
NOBILISSIMIS, AMPLISSIMIS, CONSULTISSIMIS AC PRUDENTISSIMIS
DOMINIS
CONSULIBUS,
PRÆTORI,
SYNDICO,
SCABINIS,
ET
SENATORIBUS,
REIPUBLICÆ GORLICENSIS INCLYTÆ GRAVISSIMIS,

Dominis Patronis ac Fautoribus suis maximè Devenerandis,

DISPUTATIONEM HANC INAUGURALEM

in observantissimi animi tesseram inscribere voluit, debuit,
JOHANNES CASPARUS Isaac.

J. N. J.

Prolegomena.

DE Themate quodam Inaugurali me deliberantem, movebat ſtatim a patrio ſpiritu ingeneratus amor non minus, quam fervens jam inde a pueritia ſtudium, ad Artem Chirurgicam, utpote ex qua non minus honoris & commodi Medicis accedit, quam ex reliquis Medicinæ partibus; atque ex campo ejus fertiliſſimo, præ omnibus Vulnera ſcrutari mihi viſum erat; hac tamen ratione, ut non Chirurgi ſolum, ſed Medici quoque partes ſimul exercere atque defendere mihi eſſet integrum. Quapropter vexatiſſimam illam Vulnerum ſolummodo partem, quæ futura præſagire docet, pertractandam mihi elegeram. Sed cum ex altera parte, materiæ hujus obſcuritatem perpenderem, ejusdemque difficultatem ponderarem altius, rectius illis relinquendam eſſe arbitrabar, quibus judicium maturius, eaque facultas, ut tali de re ardua judicare ingenioſe, diſſerere ſubtiliter, collocare apte atque concinne poſſint. Ex altera vero parte abducebant me ab hoc inſtituto tot Vulneratorum Hiſtoriæ, tot de Vulneribus conſcripti Li-

bri. Neminem ſiquidem latere poteſt, quanta cum cura, quantaque diligentia a ſummis olim & elapſi præprimis ſeculi Viris, *Hermanno, Corbeo, Bernhardo Suevo, Melchiore Sebitio, Ambroſio Pareo, Fortunato Fideli, Paul. Zacchia, Paul. Ammanno, Godofredo Welſchio*, & recentius adhuc a Celeberrimo *Bohnio*, aliisque hæc de Vulneribus materia fuerit enucleata, ut irrito omnino conatu tentare viderer, ſi hanc doctrinam ex Cathedra recenſere vellem. Verum enim vero, cum & lectio repetita in utilibus nunquam diſpliceat, & hac de Vulneribus doctrina usque adeo neceſſaria ſit, ut quo plura dicantur, eo plura dicenda reſtare videantur, vicit me quoque ejus utilitas atque neceſſitas: cum & de futurorum eventu ſollicitum eſſe maxime deceat Medicum & Chirurgum; non ſolum, ut imminentibus malis obviam eant, eorumque vehementiam ac magnitudinem prohibeant, ſed Vulnera quoque rite recteque æſtimare queant, eorumque pericula impendentia avertant, a Magiſtratu vero de inflicto in conflictu prohibito vulnere quæſiti rectum ferre poſſint judicium, an lethale vel non lethale, an ſanabile vel periculoſum extiterit, vel aliunde mortem attulerit: quo judice bene informato vel a pœna reum abſolvere, vel eundem ſecundum leges & ſtatuta punire liceat. His itaque mecum penſitatis diligenterque examinatis tantum abfuit, ut deſiderio meo obeſſe potuerint, ut potius tanto acrius & penitius eam loco INAUGURALIS Exercitii ſub rationis examen vocare, mecum conſtituerim. Neque ardua ejus inveſtigatio me deterrere valuit, cum plane ejusmodi cenſores & æſtimatores me habiturum certus confidam, qui errata & omiſſa humaniter ſint condonaturi. Tu modo, ſumme Deus, benedic, quæſo, hiſce meis laboribus clementiſ-

ſime,

ſime, ut omnia mea cœpta in tuam æternam gloriam proximique ſalutem feliciſſime eveniant!

§. I.

MEdicam Doctrinam in tres, propter triplicem, quem gerit, finem, Partes, in Commentatoriam, Conſultatoriam, ac Renunciatoriam diſpeſci poſſe, tyronibus quoque artis medicæ, erit cognitum: quarum prima, ut breviſſimis utar, illa eſt, qua Medicus de his vel illis corpus humanum invadentibus morbis eorundemq; ſymptomatibus, redditur certus: altera, cum unus vel plures Medici conſiderationem ſtatus alicujus ſive ſecundum, ſive præter naturam cum ſuis cauſis & Conſequentibus inſtituunt, cum rite facta utriusque Methodi Conſervatoriæ ac Curatoriæ per indicationes & remedia applicatione, tertia; ſi Judex ſ. Magiſtratus a Medico vel Chirurgo de ægri vel vulnerati ſtatu, h. e. de Vulneris Lethalitate, de Contagio, de Veneno propinato, de Ingravidatione vera vel falſa, de fœtus propulſione ejusque ſtrangulatione, de deflorata Virginitate, de Superfœtatione, de Mola, de Monſtris, de Hermaphroditis, de ſuſtinendis Tormentis, de Cruentatione Cadaverum, de Morborum, & mortis ſimulatione, aliisque quam plurimis, judicium ſive ſententiam ſuam poſtulat. In hac autem Renunciatoria locum ſupremum facile meretur Vulnerum Lethalitas; non ſolum, quod omnium ferme difficillimum ac ſumme ſpinoſum ſit Medicum de Vulnerum Lethalitate judicium, ſed quoque cum frequentiſſime omnium accidat, ut de Lethalitatis quæſtione lites ac difficultates maximæ a Jure-Conſultis proponantur, ad quas dirimendas ac decidendas Magiſtratus unice propterea a Medicis informari deſiderat, an vulnus inflictum Lethale fuerit per ſe, an vero per Accidens. Facile alias contingit, ut innocentes capitaliter puniantur, qui debebant abſolvi; e contrario nocentes dimittantur, in quos oportebat realiter animadverti.

§. II. Ut ergo in hoc meo instituto omnia clara, nec sine ordine proponantur, ad duo statim respiciendum erit, Vulnus scilicet, ejusque Lethalitatem. Primum quod attinet, intelligunt sub hoc nomine Medici & Chirurgi communiter omnem continui solutionem in partibus quibusdam tam melioribus, quam durioribus ab instrumento aliquo secante, rumpente vel pungente factam, cum humorum stillicidio plus minus notabili. Istam vero solutionem, quæ ex causis internis quandoque contingere solet, intellectam heic minime volo, sed vulneratum, einen Verwundeten, cui vi externa, veluti instrumento quodam vulnus illatum est, hac in Dissertatione suppono.

§. III. Ex tali tamen descriptione statuere neutiquam debes: lethalitatis formalitatem semper consistere externe in solutione continui: siquidem constat etiam ex violento ictu circa regionem epigastricam, ex inflicta alapa & commotione Cerebri mortem subsecutam fuisse subitam; quamvis nulla sensibilis continui solutio deprehensa fuerit, imo nulla externæ vel internæ læsionis apparuerint vestigia: qualia exempla plurima ex lectione Autorum, *Benivenio* imprimis *de Abdit. Morb. caus.* adduci possent. Sic legere licet apud *Hippoc.* de virgine illa pulchra, quæ percussa a muliere amica ludente lata manu ad Sinciput, oborta vertigine & respiratione privata occubit. Testati id quoque *Zacch. in Quæst. Med. L.L. Lib. V. Tit. 2. Q. 10. n. 3. 4.* quod tales percusiones & ictus validi, quocunque in parte, præcipue tamen in capite, in stomacho, in pectore, & regione hepatis sine omni dubio proximæ causæ mortis esse possint, etiamsi nullum ab extra appareat nocumentum, nulla continuatis solutio. Nec rationi absonum videtur: quoniam violentia talis externa ad vasculorum internorum dilacerationem, partium nervosarum sensationem exquisitissimam, qualis superioris stomachi orificii est, cerebri medullæque oblongatæ concusionem validam suscitandam est aptissima, quibus denique Epilepsia, Apoplexia, Catoche, Lethargus, similesque affectus tanquam comites pressis vestigiis succedunt.

§. IV. Quemadmodum v. Vulnera non ad eandem semper

in-

infliguntur menſuram, ſed vel mille modis variant: ita variæ ab autoribus recenſentur differentiæ, quæ deſumuntur vel ab ipſorum Eſſentia, vel a parte læſa, vel quantitate & figura, vel ab inſtrumentis. Horumque intuitu vulnera apperent nunc ſimplicia, nunc compoſita; alia carnoſa, nervoſa, arterioſa &c. alia magna, parva, ſuperficiaria; alia longa, lata, profunda, brevia, anguſta, rotunda, transverſa, obliqua, æqualia; cæſim alia, alia punctim inflicta obſervantur: quæ læſiones omnes ideo notandæ veniunt: quod tendinum, nervorum & juncturarum vulnera periculoſiora ſemper ſint ſimplicibus carnoſis, omnia interna periculoſiora externis, omnia punctim inflicta periculoſiora cæſim factis; globis pulvere pyreo exploſis inflicta, & omnia alia cum inſigni contuſione partis facta, periculoſiora cæteris. Omnia capitis vulnera, etiam minima, ſint maximi facienda, maxime tamen ea, quæ accidunt in ſuturis. Pro harum enim aliarumq; circumſtantiarum diverſitate, ac ratione ſymptomatum, lethalitas non raro cognoſcitur ac judicatur.

§. V. Differunt denique vulnera inter ſe ratione periculi, & hujus reſpectu ſunt vel mortalia, quæ ad vitam neceſſariæ virtuti impedimentum objiciunt, ut placuit Hippoc. dicenti L. V. Aphor. *Veſicam inciſam, aut cerebrum, aut Cor, aut jecur, aut diaphragma, aut renes, aut inteſtinorum, aliquod gracilium, mortale;* vel periculoſa, qualia fere omnia intrinſeca ſunt, quoniam ab extrinſeco aere ipſa alterantur, & Spiritus offenduntur, ac etiam virtus, quæ humanam naturam ſolet fulcire deſtruitur. Habet ergo ſe tanquam anguis in herba latitans. Sic talia deprehendimus in læſione Cranii & Meningum, quando vulnera cranii ex incuria vel negligentia nimis cito conſolidantur, & ita ſeroſæ ac purulentæ materiæ exitus intercipitur, vel retinetur, quæ tantam acrimoniam tractu temporis contrahit, ut non tantum cerebri ſubſtantiam, alias mollem ac ſpongioſam, verum etiam ipſum cranium corrodat indeque neceſſario varia ac periculoſa ſymptomata, niſi evacuentur tempeſtive, ſubſequantur. Item in punctura nervorum, propter eorum ſenſibilitatem & communitatem, quam cum cerebro habent, & ſubſe-

quen-

quentem ſpaſmum. Unde illud divini Hippocr. certificatur: *In vulnere ſpaſmus ſuperveniens, utplurimum mortale.* Caveas vero ne vulnera hæc inter ſe confundas, & *inſanabilia* pro *lethalibus* judices; cum lethalia quidem inſanabilia dici mereantur, hæc vero ab illis toto cœlo differant. Res in Exemplis erit clarior. Singularis planè proſtat obſervatio, quam *Platerus* ſcriptis ſuis inſertam reliquit, viri cujusdam in abdomine ſauciati, refertque de illo, iſtum per plures annos per fiſtulam a vulnere inteſtini atque abdominis remanentem, feces alvinas quotidie excreviſſe, qui tamen ad cæteras partes omnes ſatis validus vixerat, alia ut taceam. Pari ratione differunt periculoſa a lethalibus. Quid enim accidit frequentius quam ut quis levi ex plaga vita diſcedat. Exempla iterum qui velit, adeat, *Guilielmum Fabritium,* inveniet ibi Virginem nobilem, quæ caſu vulnuſculum in vertice contraxerat, ubi cutis vix læſa fuerat. Illa, quia neque inflammationem ſentiebat, primo & ſecundo die, vulnus ſeu potius contuſionem, plane neglexerat. Tertio die incepit parum dolere: quapropter barbitonſorem accerſivit, qui raſis crinibus, cutem vix læſam animadvertens, virginem irridebat. Quarto vere capitis gravitate & febricula corrèpta eſt. Medicus ad ipſam vocatus offendit ipſam delirantem, faciem & oculos inflammatos & linguam aridam, ita ut ſequenti die e vita diſceſſerit. Aperto capite, ſanguinem ſub cranio collectum & cerebri membranas inflammatione correptas invenerunt; Cranium tamen nequaquam læſum. Fuit hoc vulnus maximè periculoſum, nec tamen lethale, cum ſanguis extravaſatus, maturè diſcuti, aut trepanationis beneficio evacuari potuiſſet.

§. VI. Ex hac multiplici differentia erui ſolet plerumque vulnerum Lethalitas, de qua in genere breviter dicam. Scilicet verbum θανάσιμον, *lethale* vel *mortem inferens,* non uno modo, ſed *tripliciter,* in Foro Medico accipitur; ſcilicet 1. pro eo, quod κακὸν vel κινδυνῶδες, malum, pravum, pernitioſum, ac *periculoſum* eſt; 2. pro eo, quod θανασιμώτερον καὶ χαλεπώτερον, *maxime periculoſum,* & ut plurimum cum vitæ periculo eſt;

&

& 3. pro eo, quod ἐξ ἀνάγκης, *simpliciter, absolute,* & necessariò mortem inferre solet.

τὸ *Lethale,* porrò aliter à vulgo, aliter à Medicis accipitur. Vulgus omne id vulnus lethale esse dicit, si citò mors illud sequatur; absque ulla tamen ulteriori deliberatione aut inspectione vulneris. Verum aliter Medici voce illa utuntur, & nonnisi id vulnus lethale appellant, quod *per se* ac *sua natura* mortis causa existit, adeoque nec aliquot dierum morâ dilata vulnera, è lethalitatis reatu eximi heic queunt, sed æque lethalia sunt, & esse possunt, quoniam, quod differtur, non aufertur, lethum. Hinc tam ex fundamentis artis, quam veterum pariter ac recentium Medicorum autoritate, nata est divisio, quâ dispescuntur vulnera, in Lethalia seu θανάσιμα ἐξ ἀνάγκης, hoc est, ex *necessitate,* vel simpliciter & *absolute* lethalia, quæ sua naturâ, *immediate,* ac inevitabili necessitate omni spe sanitatis defalcata, nullo interveniente symptomate, lethum inferunt; ac nulla ope, nulla cura, nullisque remediis peritorum, corrigi aut declinari possunt, quæ lethalia *ab initio,* dicit B. Redekerus, in dissert. de vuln. hab. Et quæ πάνυ, πολλάκις, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, sæpe & utplurimum, mors excipit, h. e. quorum curatio *utplurimum* malè succedit; quæque concomitantia habent symptomata gravissima, licet *non semper* mortem inferant: quæ Lethalia *ab Effectu* dicit modò laudatus Redekerus: quanquàm accuratius summè periculosa eadem vocaveris: v. g. vulnera *cerebri* minus profunda, & in quibus copiosa saburra humorum in superficie cerebri colligitur, quæ saburra non potest subtrahi, nisi interdum fortuito naturæ motu: vel si cruentorum humorum saburra colligatur in cavitate *thoracis,* & copiosus sanguis coagulatus seu effusus sit, ex vasis sanguiferis. Etenim si forte fortunâ beneficio naturæ illa saburra iterum substantiam, & per horum bronchia cum tussi evacuetur, fieri potest, ut thorax liberetur, sicque ægrotans reconvalescat; vel si beneficio motus thoracis & convenientis situs patientis, cruor coagulatus bene protrudatur versus vulnus, sicque extrahi possit. Sic accidit quandoque, ut *intestinorum*

rum vulnera majora minorave curentur; si nimirum intestinum læsum præcise attigerit vulnus, & una cum musculis abdominis concreverit. Et sic in reliquis. Tertio, dantur vulnera, ex quibus ut talibus, percussus non perit, sed pro diversa medentis industria vel peritia, vel ægri convenienti pravoq; regimine, vel aliis circumstantiis, *modo* convalescit, *modo* fatis cedit, quæ *κατὰ συμβεβηκὸς* per *Accidens* lethalia, pronunciari possunt.

§. VIII. Judicantur vero vulnera lethalia nec ab Essentia vulneris, nec sua magnitudine, nec a concursu Symptomatum, sed solum a vulneratæ *partis* natura, propriisque solutæ unitatis differentiis. Nam si aliquod vulnus *sua essentia* esset lethale, vulnera omnia semper necessario essēt lethalia, nulla salubria; cum tamen alia *lethalia*, alia *tuta* nuncupentur; alia vero, quæ medio quasi consistant loco, ac *periculosa* dicantur. Sic quoque magnum sæpenumero tutum, parvum vero perniciosum esse, quotidiè experimur, de quibus in seqq. plura dicenda erunt. Nec ratione symptomatum; posito, ut quis accepto in digito vel alia ignobili parte, vulnere, oborta inflammatione aut spasmo intereat: lethale propterea illud esset appellandum? Minime gentium: cum talia symptomata nunquam vulnera sua natura lethalia cōstituere possint, quanquam æger morti sæpissime succumbere teneatur. Hoc suo jam tempore expertus est *Hippocrates*, dum scripsit: *Moriuntur homines ab omnis generis vulneribus, quamvis in vilibus locis, & nulla re gravia esse videantur.* Quotidiana etiam satis comprobat experiētia: multos levibus acceptis vulneribꝰ, aut certe minime exitiosis præter opinionem tamen interiisse: quæ res ad Judices delata non modice illorum animos exercuit, unde nimirum potissima extiterit mortis origo.

§. IX. Rectius ergo lethalitas ex *partium* dignitate ac necessitate, propriisque solutæ unitatis differentiis agnoscenda ac judicanda erit. Tales partes nobiles omnes sunt, quæ in corpore nostro principatum tenent, ac fontes sunt facultatum; nimirum Cor, cerebrum, Jecur, pulmo ac ventriculus, quem veteres Medici propter magnam illius actionis ac necessitatem Regem corporis nuncuparunt; medulla spinalis, quæ ejusdem notæ cum cerebro esse censetur, estque

velut

velut alterum quoddam cerebrum partibus omnibus, quæ sub capite sunt: septum item transversum seu diaphragma, arteria aspera seu trachea, intestina tenuia, atque vesica urinaria, folliculus felleus; quæ partes omnes, si semel læsæ ac divisæ, *difficulter* admodum coalescere possunt, cum tamen necessaria vitæ actionem exerceant; Os pariter ventriculi, exquisitissimo sensu præditum, maximaque afferens symptomata; arteria magna, vel vena magna seu cava læsa, sanguinis repentinâ effusione vitam destruentes, & quæ sunt aliæ.

§. X. Super horum vulnerum lethalitate, pro necessaria Judicis informatione sententiam suam deponere jubetur Medicus. Sed quis, quæso sagacissimus quoque fundamentaliter ac sub sancta conscientiæ fide, has vel illas partes, & quomodo, sauciatas esse certo affirmabit, nisi accuratissima vulneris lustratio præcesserit? Hac neglecta, nunquam lethalitatis & Nonlethalitatis causa certis firmisque inniti poterit fundamentis, adeoque nec judex occisorem ordinaria pœna afficere valebit, dum in iis, quæ de sanguine humano agunt, probationes dubiæ ac semiplenæ ad mortem inferendam non sufficiunt.

§. XI. Ex his, ut puto, statim apparet, Inspectionem vulneris ad judicii rationalis concinnationem maximè esse necessariam, quæ juxta Celeberrimi *Welschii* ductum nihil aliud est, quam *sedula, diligens, & accurata*, in vulneris conditionem ac qualitatem, à Medico & Chirurgo, à Magistratu legitime requisitis, ad Judicis super Lethalitate vulneris informationem, instituta inquisitio.

§. XII. Cum vero arduum hocce negotium duabus saltem personis, Medico ac Chirurgo, unicè ferè nitatur, absolutæ quoque necessitatis erit, ut anatomica æque ac Chirurgicâ scientia probe sint imbuti, exactoque dissecandi Cadavera artificio instructi. Hos tamen, dum nomino, Medicum præprimis intelligo; cum sæpè contingere soleat, ut hic ignarum hujus rei Chirurgum informare, aut ipse, urgente necessitate, sectionem administrare debeat, præprimis si conscientiosus sit medicus. Is profecto sectionem manibus propriis potius administrare debet,

 quam

quàm rudioribus illis sociis eam committere, qui imperitia sua partes potius lacerant ac perforant, quam vulnera investigant. Melius enim est cruentas manus, quam conscientiam maculatam possidere. Imò impossibile, ut Medicus in dicenda sententia semper certus esse queat, nisi sedula inquisitione, ipsissimas admoverit manus. Hac verò ratione relatio ejus firmo talo stare potest, quæ basis est ac fundamentum, juxta quod in Medicorum Collegiis Lethalitas, vel simplex vel absoluta finaliter deciditur.

§. XIII. Quodsi itaque sit, ut totum inspiciendi ac inquirendi negotium in rerum anatomicarum notitia consistat, facilè patere arbitror: illud non soli Chirurgo, multò minus imperito barbitonsori vel balneatori, esse comittendum; cùm quotidiè experiamur, dari quamplurimos, qui Anatomiam satis crassa Minerva excoluerunt, & in sectionibus corporum humanorum minus sunt versati, quam laniones, aut alii hujus commatis, qui plures sectiones in mensa celebrarunt, quam in Theatro Anatomico: qui pericranium cum pericardio, arteriam magnam cum arteria aspera, tendines cum nervis confundunt, sicque miserè errorum scopulis impingunt: horum imperitiam etiam adducit celeberrimus *Volcherus Coiterus*, dicens: Deploranda est quorundam inertia atque stupiditas, qui vesicam pro ventriculo, vermes pro nervis, pulmonẽ pro hepate demonstrant, & monstrosa atque absurda credulis spectatoribus narrant. Sic quoque *Ammannus* se vidisse testatur Chirurgum, quendam, qui sangvinem congrumatum in vulnere sinistri hypochondrii, pro liene aspexerat. Nonnè & adhuc hodie proh dolor! taliusmodi deprehenduntur, qui hoc doctrinæ genus superficialiter tractant, canis ad instar è Nilo bibentis, atque experientia, quæ vel maximè requiritur, planè destituuntur; qui sine rerum necessariarum studio & Theoria prævia arti se mancipant, imò haud rarò non citra temeritatis notam extra limites orbitæ suæ divagantes in Medicinam involant; dumq; Empyricorum more ex sinistrâ licet perversâq; remedii cujusdam surrepti applicatione casu fortè talem qualem effectum sentiunt, de quo glo-

riari

riari quodammodo possunt, Medicis statim ipsis pares æstimari volunt, morborum curationi se applicant, quorum terminos vix norunt, aut enunciare valent. Quomodò ergò homines isti relationem de Vulnere inflicto concinnabunt, anatomiæ & Chirurgiæ fundamentis consentaneam?

§. XIV. Majori itaque jure isti à Magistratu adhibendi sunt, qui manibus oculisque curiosis humani corporis structuram, partium nexum, juncturam membrorum, viscerum situm, abscconditos perplexosq; vasorum meatus, exploraverint diligenter: nec adeò refert, ut sectionibus istis Doctor intersit legitimè promotus cum & talis ob scientiæ anatomicæ exercitiique crebrioris defectum, vulnera dijudicare nequeat, sed sufficit, modo Practicus, modo Canditatus, modo sit expertus, & fundamentalem solidam & perfectam artis anatomicæ habeat notitiam, suique iudicii rationem reddere queat, ut in vulneris qualitatem inquirere, & super lethalitate ipsius iudicare sufficiat: quo etiam respexit *Angelus Aretinus* in Prœm. Inst. dicens: Quando aliquid committitur faciendum alicui, debet committi illi, qui sit peritus in eo, quod faciendum est, & debet esse peritus totius artis, non partis tantum.

§. XV. Est autem res hæc maximè ardua atq; spinosa: cum non de glande hic quæratur legenda, sed humano sanguine & vita. Lucidis proinde & indubiis omnino opus est probationibus, non turbidis innitendum coniecturarum fluctibus, hoc est, non sufficit vulneratum esse mortuum, sed necesse etiam est, ut causa quoque constet vulneris atque conditio. Aperiendum est corpus, manus nostræ oculatæ sunt, credunt, quod vident. Hinc rectè hodie receptum est, solenni quasi Magistratus sententia de iure & consuetudine, examen vulneris committere Medico & Chirurgo, secandi peritis, & rerum anatomicarum gnaris, qui iuxta artis fundamenta omnia minima peragunt, ita quidem: ut dirigente, nec tamen otioso, Medico profectionem instituat Chirurgus, medici minister, ita tamen, ut sedulo sibi caveat, ne ante cadaveris sectionem, stylo vel instrumento aliquo ferreo, in vulneris profunditatem inquirat, cum ita vel vul-

nus dilatari, vel aliæ partes interiores lædi facilè possunt hicque in sordidis ac vilioribus operationibus Medicum sublevet, ipsasque manus aperturæ cadaveris admoveat: iste verò super vulneris qualitate dicat sententiam. An vero etiam Chirurgus isq; solus, ut nonnulli statuunt, sententiam suam super lethalitate vulneris coram Judice deponere possit, lubentissime affirmarem: si modo eorum relationibus sine Medici comprobatione fidere integrum esset, cum talis depositio eiusmodi sit opus, quod sanè prudentiorem coniecturam & ratiocinationem requirit. Ast quali peritia nonnulli trivialium tonsorum sint præditi paucis jam §. 13. explicatum est; dum nimirum in hac utilissima pariter ac maximè necessaria scientia anatomica ita male sunt versati, ut nec Calvariam sine meningum ac cerebri laceratione aperire, nec reliquarum cavitatum viscera multominus vasorum ramificationes promte discernere queant. Hac sane ratione tesseris & sorti opinor tutius committeretur hocce negotium, quam temerariæ horum tractationi, ineptæque relationi & futili iudicio; quanquam alias munus hoc deponendi etiam Chirurgo, quatenus docto, experto, artisque suæ optime gnaro omnino committi posset. Et ne omnia absque ratione me dixisse videar: liceat mihi inter alia hæc verba ad Facult. Med. Lipsiensem transmissa, & ab *Ammanno in Prax. Vuln. Leth. p. 170.* approbata adducere: weil ihnen absque Medico nicht zukommt, noch ihr Verstand (immassen derer hierzu gehörige Verstand und peritia nochmahls negiret wird) so hoch hinaus langet, absque rationibus ceu brutum, super lethalitate vulneris zu judiciren.

§. XXI. Et quemadmodum tale iudicium sanguinem hominis concernens in hac functione medica secundum Hippocratem admodum difficile est: tanto sic maior requiritur diligentia, ut talis inspectio sedulo, diligenter & accuratè instituatur, quo Medicus de qualitate vulneris rationem reddere queat sufficientem, quod ex voto contingit, si læsionis modus non solum vulnerisque accidentia cum industria attendantur, & fideliter examinentur; sed ab adstantibus quoque alternatim, aliud quasi agendo, in litis occasionem, armorum genus, vulnerati

rati

rati conditionem & alias inquiratur conditiones, eaque omnia, quæ circa vulneratum a principio læsionis usque ad mortem fuerint acta, probè cognita fuerint, atque perspecta, hæcce enim singula, quæ scilicet nostrâ intersit referre, plane percunctari, fides omnino nostra atque integritas poscit, quibus deliberatius domi omnibus denuo ponderatis, non minimus acquiritur rei prægustus: hisce vero neglectis, fieri aliter non potest, quam ut inspectio illegaliter peragatur, læsionis phœnomena minus accuratè referantur, circumstantiæ insufficienter exponantur, ex quibus variæ dein Magistratui oriuntur difficultates, ob quas se extricare non conceditur, sicque reum vel absolvunt, vel innocentem damnant: non attendentes aurea verba *Sebitii de Exam. Vulner. Leth.* Magnum quippe crimen est, & impietatis plenissimum, eum, qui a mortis pœna liberari potest falso & iniquo testimonio reum facere; peccatum maximum, servare velle illum, quem ob vulnus illatum lethale, leges homicidarum pœna damnarunt.

§. XVII. Medicum porro in judicio de Vulnerum Lethalitate ferendo, libere omnia, ac sine fuco proferre, nihil subdolè, nihil tecte loqui, ab omnibus item præjudiciis, hypothesibus & casuum identitate liberum esse oportere *Melchior Sebitius in Exam. Vulner. Part. 3.* optimè inculcavit, dicens: Oportet hoc in casu animum habere ab omni affectu vacuum credendo, DEUM καρδιογνώστην nobis adesse, & factorum nostrorum omnium Inspectorem esse oculatissimum, sique contra veritatis ac æquitatis legem sententiam tulerimus, vindicem severissimum, sin pro veritate steterimus, Fautorem ac remuneratorem benignissimum &c. nec non *Codronchius meth. testif. Cap. 3.* his verbis: Medicus qui de morbo aliquo vel vulnere sententiam suam religiose testificari debet, ante omnia animum ab omni affectione perturbationeque liberum vacuumq; eum habere oportet, & veritatem sectando mendacium odio prosequi: ideo requisitus à Judice, qui juxta formam vel ordinem juris interrogat, veritatem dicere debet, qualibet utilitate vel ratione speciei boni vel honesti seposita &c. Eodem modo graviter peccare, manusque suas sanguine innocenti maculare

Me-

Medicus poteſt, ſi in deponendo præcipitantia peccet juxta *Fieni* verba *Semiſt. Part. 1. Sect 4. C. 1.* Si Medicus nimis temerariè judicat, reus eſt ipſemet mortis & ſupplicii vulneratoris. Hinc monitum *Guidonis de Cauliaco de vulner. Cap. I.* notatu maximè dignum eſt; quando dicit: Non ſis, rogo te, in judicando velox & ſubitus, ſed deliberatus & prævíſus; nec non *Fort. Fidel. de Relat. Med.* inquiens: Nihil dices, quod non ſatis digna meditatio judiciique maturitas elaboravit: Neque enim in gravi & difficili quæſtione, & quæ forſan à vulgari intelligentia remotior ſit, dedecebit Medicum, doctum licet, uſque ac literis præſtantem, juſtum aliquod temporis ſpatium expoſcere, ut conſultis Autoribus de re propoſita ſententiam ferat.

§. XVIII. Finis denique hujus inſpectionis primarius nihil aliud eſt, quàm vulneris omniumque circumſtantiarum cognitio & certitudo, ut Medicus formaliter judicare queat, an ex vulnere ipſo an alia de cauſa æger perierit. Et ſi judex juſtitiæ imprimis adminiſtrandæ, ac homicidii puniendi gratia, à Medico ſententiam ſuper lethalitate rogat, iſte ex vulneris deſcriptione lethalitatem legalitèr poſſit æſtimare. Habet enim hicce à Zelote illo maximo DEO, ut in omni facinora ac delictorum genera, ſic in hoc deſtandum ſcelus, homicidium puta, ſeriò animadvertendi officium quod ſacris in literis Num. XXXV. v. 16. 17. 18. 19. 30. perſpicuè obſignatum dedit.

§. XIX. His peractis, quæſtio adhuc ſupereſt: an inſpectio ſemper celebrari debeat: dum Illuſtr. *Strykius de Jur. Senſ. Diſſ. 1. c. 3.* aliique putant: Inſpectionem cadaveris haud ſemper adeò neceſſariam eſſe, quin illa neglecta, pœna ordinaria in occiſore locum habeat, ubi ſcilicet lethalitas ſtatim ex breviori vitæ termino & morte vulnerationem immediatè excipiente, maximè probabiliter concludi poſſet. Tali in caſu tanquam re certâ, ſectione non opus habere Judicem exiſtimant. Sic & clariſſimus *Feltmannus C. 54.* §. 4. ubi homo ex vulnere ſtatim atque ictus, mortuus fuerit, rem tàm claram eſſe, putat, ut nullis opus ſit conjecturis, ne inſpectione quidem vulneris. Verum enim verò, proſtant obſervationes non paucæ, ubi vulnus

imme-

immediate mors susceperit, cum tamen, læsio isthæc minime extiterit causa mortis, sed potius morbifica ipsius ægri dispositio. Finge latentem hydropem. Finge, inquam, interiores partes thoracis occupasse Apostema quoddam, perfoditur pectus ad exitum usque ægri subitaneum, quomodo in præsenti cadavere ejusmodi mortis ætiologia erit concipienda? Tale quoque exemplum docet *Bonet. in Anatom. Pract. L. IV. S. III.* ubi juvenis robustus satis nocturnis horis a duobus ebriis gladio duobus locis punctim fuerat transfossus, primum vulnus prope claviculam dextram anterius inflictum, alterum prope scapulam sinistri thoraci adactum, qui etiam 14. die anhelus exspiravit: In dissecto cadavere, cætera sano, nullum vulnus profundum inventum est, nec ulla pars interior læsa observari potuit: sed ingens copia maximæ purulentæ candicantis, in sinistra cavitate thoracis, instar empyematis prosiliit, sine insigni foetore, quæ aliquot mensuras facilè expleverat, & diaphragmati incumbens respirandi difficultatem & dolorem ejus partis auxit: e pericardio crassissimo pus quoque emanavit. Hinc rectè quærit dictus hic Autor: an ex vulneribus homo perierit, an potius ex apostemate thoracis interno, quod forté in conflictu ruptum fuerat. Finge porro, laborare quendam polypo cordis vel alius partis nobilioris, accedit ut hoc vel illo actu ex improviso caput ejus lædatur, excandescit, sanguis ebullit, & brevi sequitur mors: quæritur: an hic ex vulnere perierit, an ex fervore sanguinis ab ira nimium concitato suffocatus. Talia exempla plura Celeberr. *Bohn.* in Tract. suo *de Renunc. Vuln.* allegavit, quæ ex sectione Cadaverum ipse observavit. Et inter alia refert: Nobilem, cui quilibet summam senectutem promisisset, ad latus uxoris repentè occubuisse, cujus subitaneæ mortis causa in cadavere, ruptura sinistri cordis ventriculi prope ostium aortæ hinc cruoris ad pectus profusio deprehensa fuit. Hunc ergo pergit modo laudatus *Bohnius*, si paucis ab obitu horis leviter sauciari contigisset, e. g. in abdomine, nonne ex vulnere mortifero decessisse autumasset? Aliud recenset *D. Philip. Jacob Sachs. in Eph. Germ. dec. I.*

anno

anno 2. obs. 122. *in schol.* ubi: Hoc ipso, scribit, anno 1671. Mens. Apr. Uratislaviæ ancilla quædam servi cujusdam nimiam jocandi licentiam frenatura, cantharo parvo ligneo circa tempora percurit, qui scalas quidem descendit, in atrio tamen in terram concidit, & exspirat: aperto capite interius NB. nulla certa vestigia mortis causæ inventa fuerunt. Quis ergo de certo affirmare ausit, hunc servum ex vulnere, tanquam sola & unica causa mortuum fuisse. Ex his omnibus latius, ni fallor, apparere arbitror inspectionem vulneris semper adornandam esse, ut pateat, quænam pars, aut partes corporis læsæ sint, & quomodo læsæ: imo non illæ partes tantum, ad quas vulnus penetrasse ipso statim sensu patet, inspici debent, sed & vicinæ, & quæ quocunque modo suspectæ esse possunt læsionis, caput præprimis, in quo integumenta sæpe externa integra, minusque tumida aut sugillata comparent, ipsaque cerebri involucra nequicquam violentæ impressionis ostendunt, sub dura nihilominus meninge ac inter cerebrum & cerebellum notabilem cruoris copiam reperimus. Quapropter non unus tantum venter, sed plures imo omnes aperiendi, horumque recessus & contenta perlustranda sunt. Imo totum cadaver externe probe considerandum est, an in eo tumor, livor vel ictus conspiciatur. Quodsi vero cadaver sine inspectione terræ mandetur, vulneris lethalitas non solum redditur sublesta vel dubia, sed nullitatis quoque vitio afficitur Processus, liberaturque homicida a pœna ordinaria juxta Carpzov. *Qu. 26. n. 50. seqq.* Feltmann. *de Cadav. Inspect. Cap. 61. th. 6.* De quibus tamen rebus ipsi JCti viderint.

§. XX. Adornetur vero hæc investigatio satis tempestivè, i. e. sine omni mora, & mox ab obitu vulnerati, dum de homicidio constat, ut nec dies, divino cultui dedicatus excipiatur; maximè æstivo tempore, quo cadavera facilius putredinem contrahunt: ne superveniens putredo, hincque concitatus fœtor Medicum ab Inspectione exactiore terreat, ipsumque cadaver temporis tractu alteretur, putrescat & corrumpatur. Quomodo quæso vulneris qualitas accurate cognosceretur,

tur præsertim in iis subjectis ubi veneni suspicio adsit. Ex tali namque immutatione, alteratione ac putrefactione internarum partium nihil certi determinari poterit, aut assumti veneni suspicio augebitur, cum tamen nihil fuerit assumtum; aut imminuetur, quatenus alteratio talis ventriculi, aliarumque partium a corrosivâ veneni substantia revera facta, putredini instanti accensebitur. Hinc rectè *Facult. Lips. Med. d. 1. Dec. anno 1671.* ita respondit: So geben nach fleissiger Erwegung aller und jeder Umstände, wir demselben zu freundl. Antwort, daß zwar zu wünschen gewesen, diese Besichtigung wäre zu rechter Zeit, und nicht in einem Cadavere, so schon 8. Tage, und zumahl Sommers-Zeit unter der Erden gelegen, angeordnet worden, (wie wir denn in dergleichen Casibus keinen Medicum schuldig zu seyn erachten, seine Famam, und gesunden Leib in Gefahr zu setzen) da denn noch ein mehrers circa lethalitatem hätte eingebracht werden können ꝛc. Sic loci quoque habenda est ratio, ut sit conveniens inspectioni, minimè obscurus nec clausus, sed si nullæ circumstantiæ dissuadeant, perficiatur sub aura liberior hoc negotium, sic eo felicius non modo facesset, sed operantes quoque & adstantes ab ejusmodi putrilaginosis effluviis relinquuntur immunes.

§. XXI. Operatione hac anatomica, vulneris nimirum secundum artis leges regulasque peracta, diu adhuc plenaque fide est decernendum, antequam Medicus sententiam suam de Lethalitate concipit, eamque ad judicem deferat, semper secum reputans, tale opus esse, quod tam caro luitur; sanguinem esse hominis profusum, qui ad cœlum clamet, si immeritus ense carnificis profundi debeat. Rectius vulnus antea ab ipso probe perspectum, nunc ad sequentes circumstantias tam primarias quam secundarias justè examinet, ejusq; lethalitatem vel Non-lethalitatem eruat. Inter primarias occurrit vulneris magnitudo, ejusdem qualitas ac figura. Secundariæ sunt dispositio corporis nativa & ætas: morbi antecedanei ac combinati, loci atmosphæra item Symptomata, ægri diæta, animi pathemata, & Chirurgi vel Medici peritia ac solertia diversa. Singula breviter attingam.

 §. XXII.

§. XXII. Primo ratione texturæ confiderandum eft, an pars læfa fit mufculofa, an nervofa vel tendinea: quia pro diverfitate hujus læfionis majora femper vel minora exfurgunt fymptomata. Sic tendinofarum partium vulnera, aut afperæ arteriæ, veficæ, & Circuli nervei diaphragmatis, carnofis femper funt præfenti9 periculofiora, ob convulfionum gangrænæ fphaceli que metum, quæ citius miferos hos homines ad Acheronta fine viatico femigrare cogunt. Deinde videndum, quomodo vulnus fit collocatum, an in loco profundo & abfcondito, an deligationi magis accommodato, an vafa fanguifera interna vel externa folutionem paffa. Talia certe vulnera, ob hæmorrhagiam incompefcibilem, haud vacant periculo. Quomodo enim fauciatis vifceribus vafis venofis vel arteriofis ligaturas, ftringendo fanguini neceffarias, activa vel pasfiva remedia applicabis? Lethalia ergo evadunt, folum propter ἀδυναμίαν curandi.

§. XXIII. Quantum actio partium læfa vel denegata ad lethalitatem conferat, vulgaris eft obfervationis. Quis nefcit, ex læfo & vulnerato nobilisfimæ actionis organo, Cerebro, hominem fieri Lethargicum, Epilepticum, fieri Apoplecticum? Quis nefcit, ob denegatum ex transfofforum mufculorum œfophagi, ufum & officium, gravia vitæ imminere pericula? alia ut taceam, in quibus manifefta claraque confiftit mortis fignificatio.

§. XXIV. Magna vero vulnera quid fint, quidque valeant, per fe patet. Tribus tamen modis magna fieri apud *Paræum* legimus: fcilicet propter folutæ unitatis & divifionis magnitudinem; vel propter principatum partis, qui ex actionis præfentia pendet; vel propter magnitudinem & Cacoethiam, totiusque læfi corporis cacochymiam aut debilitatem. De fecunda fpecie dixi, de tertia mox dicam, de prima id refero: magnum quidem vulnus judicandum effe fecundum longitudinem, latitudinem & profunditatem. Sed quemadmodum leve vulnus nervorum vel medullæ fpinalis, per confenfum univerfales convulfiones fpasmosq; lethales producere potens fit; imo quo anguftius *pectoris vel abdominis* vulnus, eo periculofius: fic longum la-

tum-

tumque sine manifesta majorum vasorum sanguiferorum læsione nihil periculi portendere sæpe cognoscimus. Nec parum refert, si de qualitate vulneris Medico constet, an *contusa* vel *venenata*, aut qualia, dum singula semper notabiliter differunt. Vulnera enim venenosa quadam materia infecta, stomacho, vesicæ & renibus ardorem inferunt, singultum excitant, tremore & horrore totum corpus concutiunt, anxietates inducunt, respirationis libertatem intercipiunt, veterno hominem consopiũt, & stupefaciunt, capiti vertiginem, oculis caliginem, sitim, hæmorrhagiam, febrem, vomitum indesinentem, faciei ruborem, lividitatem, pallorem, virium exolutionem, & alia multa sæpissimè inferunt: Et dum horum venenorum non eadem semper observatur formalitas, hinc nec de iisdem alexipharmacis, horumque antidotis semper constare potest, ob quam varietatem, vulnera talia *venenosa*, profundiora præprimis, *lethalibus* communiter accenseri solent. Docet id quoque *Excell. Bohn. de Renunc. Vuln. p. 73.* Spectat huc, inquit, vulnerum venenositas, ab instrumentis lædentibus venenatis impressa, quorum qualecunque & quomodocunque ab his illatum, lethale. Ejusd. opinionis fuit *Zach. Quæst. Med. Leg. L. 5. Tit 2.* nisi constaret, arma ipsa fuisse venenata, tunc enim hæc præsumtio esset adeo urgens, ut ex se ipsa sola facere posset, evidẽtissimam conjecturam, quod vulneratus ex vulnere mortuus sit, etiam cæteris omnibus conjecturis & præsumtionibus in contrarium facientibus: Sententiam confirmat quoq; *Hildan. de Sclopet. Cur. Cap. 2. p. 953.* ibi nonnulli detestandi homines, perniciosoԁ, lethaliq; veneno globos inficiunt, adeo, ut minima quoque vulnera evadant lethalia.

§. XXV. Nec minorem difficultatem vulnera *contusa* gignere videntur, quæ a sagittis, sclopetis, igniariisq; machinis infliguntur. Glandes enim plumbeæ sclopetis explodi solitæ, rotundæ sũt, s. obtusæ & ponderosæ ac graves, unde corporis continuitatem tam ossearum, quam carnearum partium solvere citra contusionem & atritum nequeunt. Sic sagittarum telorumq; generi, discrimen existit inter se, tum in materia, tum in forma seu figura, modo & facultate, seu viribus; ut sint alia lignea,

alia arundinacea, alia extremo spura, alia præpilata, alia ferro, cornu, vitro, osse armata: rotunda alia, alia angulata, mucronata & falcata, alia solo ferro, alia veneno delibata: hæ omnes non in impulsione solum grave corpori inferunt damnum, sed in earum extractione, quoque novas incisiones, dilacerationes venarum & arteriarum, nervorum & tendinum, causantur, novamque ad exitiales hœmorrhagias ansam præbent. Accedit & hoc, quod his contusis vulneribus nulla sutura conveniat ob insequentem saniem & putrefactionem, ut recte nos admonet *Galenus* dicens: *Necesse est contusum putrefieri & in saniem converti*: frustraneus ergo non tantum erit labor, & sutura ipsa corrumpetur, sed spasmus etiam dolorque intensissimus augebitur. Observetur id quoque si particula deerit, aut ab aere alteratio jamjam facta. Nam ab aerea alteratione occulte sanies est generata, quæ digestionem cũ abstersione maximè proclamat. Quoad figuram denique vulnera evadunt magis minusvé periculosa. Et quemadmodum angularia, vel fibrarum ductus sequentia, facilioris sanationis existant: ita rotunda & in orbem vulnera pejore semper sunt conditione, ob difficillimam unionem ac consolidationem, quam præstant. Imo eo majora semper censetur vulnera, quo extrema ipsorum & labra longius sunt a se ipsis dissita, quod præprimis sphæricis vulneribus contingit.

§. XXVI. Propositis prima. iis, progressum facio ad causas secundarias, ob quas difficilis sæpè quæstio inter Medicos & Jure-Consultos est habita. Has etiam sanationem vulnerum difficillimam reddere, neminem fore negaturum existimo. Fatetur id quoque Hippocrates Latinus, *Cornelius Celsus*, quando *L. 5. C. 26.* ita loquitur: Confert etiam aliquid & ætas & corpus, & vitæ propositum, & anni tempus: qui facilius sanescit puer vel adolescens, quam senior: valens, quam infirmus: neque nimis tenuis neque nimis plenus, quam si alterum ex his est: integri habitus, quam corrupti &c. At vero cum inter, ad sanandum difficilia, & lethalia, vulnera magna adhuc occurrat differentia, videbimus an, & quomodo lethalitas ex his judicanda veniat. Et primo se sistit dispositio s. Conformatio corporis nativa: ubi in

uni-

universum ignorandum non est, in vulnerationibus omnino, ad eam maxime respiciendam, lethalitatisq; formalitatem exinde quoque concludendam esse. Finge, natura debilem atque infirmum, gravi baculo vel gladio fuisse percussum, ex quo percussus brevi post mortuus est. Cadaver a Medicis inspicitur, ac de vulneratione renunciatur, ictum per se non esse lethalem, si homo robustus eum capite vel corpore exceperit, ast in hoc homine, quia tenerrimæ fuit constitutionis ex percussione mortem fuisse secutam; quæritur an vulnus hoc in se fuerit lethale, quod sanè *in hoc individuo* omnino ita *videtur*: quia inter percussionem & mortem nulla alia causa intermedia intercesserit. In talibus enim subjectis non in genere de Lethalitate judicatur, sed quomodo illa in hoc vel illo individuo se habeat. Sic quoque Facultas Medica Lips. d. 7. Jul. 1668. respondit: Indem der Status Controversiæ & Nervus eurer Frage anitzo nicht ist: Ob die Vulnera ventriculi in genere lethal und tödlich, sondern pro nunc darüber zu judiciren: Ob die von Euch beschriebene, und diesem individuo beygebrachte Verwundung des Magens, vor tödlich zu halten sey? Idemque repetitum d. 14. Sept. 1668. in literis Resp. ad Scabinos: Sondern die Frage ist itzo in specie, nehmlich, ob diese itzige und diesem Individuo zugefügte Magen-Wunde, und zwar, wie sie bey Eröfnung ihrer Qualität, wie auch denen stracks darauf erfolgten Zufällen und kläglichen eventu nach, beschrieben worden, pro simpliciter & absolutè Lethali zu halten sey? *Welsch. de Vuln. Leth. p. 105. & seq.* quod observari etiam voluit *Zacchias Quæst. Med. Leg. L. 5. Tit. 2. Quæst. 2.* quando hanc adjecerit limitationem, nisi infirmitas esset omnino lethalis, & quasi desperata. In qua tamen circumstantia Medicos cautos esse decet, ne temerè in rebus verisimilibus, Autoritate sua pro veris statuendis, nimis sibi placeant.

§. XXVII. Idem Judicium esto de ætate. Quis non intelligit, juvenem aut virum vulnus magnum facilius sustinere, & Symptomatibus supervenientibus, resistere posse, quam infantem, puerum aut decrepitum senem? Juniora enim subiecta ob summam partium mollitiem ac tenuitatem, ad vulnera ferenda

mi-

minus adæquata existunt. Et quid magis solenne est, quam ut levi ex ictu horum Calvaria non solum deprimatur, sed ipsa quoque cerebri substantia læsa cum meningum vasculorumque sanguiferorum dilaceratione appareat, qui tamen ictus viro robusto illatus, lethalis esse non solet; quis vero vulnus hoc infantis mortiferum, *per Accidens* dixerit Lethale. Quod & statuisse videtur ex JCtis *Dambouder in Prax. rer. crim. Cap. 77. inquiens*: Si denique quispiam vulneraret infirmum etiam citra læsionem lethalem, vulnerator reus esset, (si iste moretur) homicidii, non secus, quam si validum aliquem vulnerasset. Idem sentiendum, si decrepitus senex vulnere non lethali perierit, attendendum enim, an in ipso senis corpore talis extiterit læsio, quæ sanari non possit, & vulnus erit lethale dicendum, an vero talis læsio non reperiatur, homo vero senio jam confectus, nihilominus mortuus sit, & vulnus erit lethale judicandum, id quod *Excell. Bohn. in de Renunc. Vuln p. 115. ex Fieno* illustravit. Docuit & hoc *Hipp.* dicens: Species hominum & ætates debere esse cognitas.

§. XXVIII. Possent plura hac de re dici, sed properandum ad res seu causas magis præter naturales: ut pateat, an & istæ symbolam suam ad lethalitatem conferant. Et sistunt se primo morbi antecedanei & combinati; de quibus *Fort. Fid. de Relat. Med. L. IV. Sect. 2. Cap. 8.* ita inquit: Finge in male habito corpore ac pravis humoribus referto, cujusmodi sunt cachectici elephantiaci, lue venerea laborantes, hydropici, phthisici ac similes alii, infligi vulnus: non illud quidem in principe particula, sed plane in carnosa, & periculo minimè exposita: nemo ignorat, quam sæpè acerrimi dolores, magnæ inflammationes, febres, convulsiones, pravaque alia Symptomata excitari inde soleant: Quodsi igitur ob atrocitatem horum symptomatū mors tale vulnus excipiat, quomodo lethalitatis quæstio erit, formanda ac resolvenda. Examinandum puto ante omnia periculum seu gravitatem & levitatem vulneris, dum leve exiguum vulnus, si quando exitium affert, nequaquam mortis causam sui ratione præstitisse putandum est. Eandem sententiam tulit *Manardus*, sexta Epist, Lib. Ep. 1. cum cuidam,

duo-

duobus in capite acceptis vulneribus, altero supra supercilium sinistrum, altero prope futuram coronalem, in quo exigua calvariæ pars tantum erat detecta, nihil passa prætereà interiisset: Credendum est, inquit, ea accidentia, quæ octavo & duodecimo die evenerunt, & subsequenter mortem ipsam, quæ ex illis est subsecuta, non magnitudine vulneris, sed malitia potius humorum & capitis debilitate contigisse: dum dyscrasia talis humorum, Cachexia, partis læsæ imbecillitas, causæ per Accidens, non effectivæ pronunciari debent. Idem sentit *Zacchias Q. Med. Leg. Conf. 55. n. 10.* ibi: Mors in corpore morboso in vulnere alias salutari adveniens, ex culpa vulneris primaria evenisse, dicenda non est.

§. XXIX. Contrario vero modo res hæc deciditur, si vulneris gravitas ac periculum evidens ac inseparabile, mortis causam manifestaverit: tunc sanè nec pessima humorum qualitas absolutam lethalitatem impediet. Nihilominus tamen si prava talis humorum constitutio ita constituta sit, ut inevitabilem causalitatem afferre possit, tantum abest, ut aliquid lethalitati deroget, quin potius illam contrahat: quale exemplum contigit Lipsiæ ubi Fac. Med. ita respondit. P. P. Haben wir doch, nach beschehener Eröffnung, das cranium gantz und unversehrt, auch keine rupturam vasis alicujus in panniculis cerebri gefunden, dannenhero denn (NB.) vermuthlich, daß, ob zwar das Schlagen vor sich alleine, und absolutè nicht tödlich doch hierdurch eine Zerrüttung und Erschütterung des Gehirns, und durch diese ein Zufluß böser Feuchtigkeiten, verursachet worden, darauff nicht allein eine Zuneigung zur schweren Noth, sondern auch, weil durch materiam affluentem der Eingang der Nerven verstopfft worden, der Schlag, und also die Tödlichkeit erfolget, welches denn NB. in einem ungesunden und unreinen Cörper leicht geschehen können. An vero percussor pœna ordinaria afficiendus sit, ad J. C. potius remittitur tribunal. Nudis etiam conjecturis, & quidem super absolutè dubiis opinionibus fundatis, cavere debet Medicus, ne reum frivolè gravet, & judicem aut perplexum

reddat, aut injuſtum. Alium fingo caſum, ægroti cujusdam, cujus caput inſigni tumore eryſipelaceo tumeat, vulneratur caput ictu non periculoſo, diſparet iſte tumor iterum, & retrocedit quacunque ex cauſa, brevique inſequitur mors, quis vero vulnus hoc affirmabit lethale, dum hic non ex vulnere qua tali, ſed ex pravæ materiæ ad partes nobiliores retroceſſione interiit, qualia exempla quotidiana docet experientia.

§. XXX. *Aeris temperies* quid ad vulnera augenda conferat, tonſoribus non ſolum notum eſt, ſed illa ſæpius in gangrænam faceſſere, ægri ipſi quoque ſuo cum damno experiuntur. Quæ res etiam ne ſine Autorum fide pertranſeat, nonnulla ex multis afferam loca, quæ hanc ſententiam confirment. Sic *Dalechampius* in Gallica ſua Chirurgia, inter ea, quæ ulcerum ſanationem impediunt, non omiſit illam, quæ ab aere, peſtilentiæ ſeminibus inquinato, advenit, cauſam communem. Dicerat, inquit *Paræus* a Magiſtro *Hippocrate*, mutationes temporum potiſſimum parere morbos: & legerat apud *Guidonem*, hanc maxime cauſam exiſtere, cur vulnera capitis Lutetiæ, crurum vero Avenione, curatu & ſanatu eſſent contumaciora. Idem *Paræus de Renunc.* affirmat, illis tempeſtatibus, quæ in obſidione *Rothomagenſi* & agro *Dyoniſiaco* ſæviebant, ſeu propter cœli & aeris vitium, ſeu propter corporum cacochymiam & humorum perturbationem, omnia fere vulnera ſclopetis inflicta fuiſſe lethalia. Sufficere hæc poſſent, cum omnia de ſuo effectu, ſatis, opinor, teſtentur. Unicum tamen hoc, quod tanquam ſingulare *Marc. Donatus* obſervavit, & *L. de Variolis C. 2.* inſertum reliquit, addere lubet. Agitur, inquit ille, jam quartus vel quintus annus, quod in civitate noſtra *Mantuana*, quicunque in capite vulnerabatur, licet leve admodum vulnus ipſis inflictum eſſet, quovis adminiſtrato auxilio ſanari minime potuerant, qui tamen influxus poſt tertium vel quartum annum penitus abolitus fuit, ita, ut nunc fere nullus, eadem in parte ſauciatus, moriatur. Et quid opus, ut aliunde teſtimonia colligere ſtudeam? Nonne apud nos ſingulis fere annis puerilia exanthemata & variolas, velut contagione

ne

ne quadam pestilenti, sed diversa tamen puerorum pernicie, currere notamus. Imo id quoque novimus; plagas capitis apud *Germanos* minus esse lethales, quam apud *Hispanos* & *Italos*, utpote calidiores regiones inhabitantes, quia nobis fortean aër crassior, illis vero subtilior existat, sicque in sedem sauciatam magis se ingerens.

§. XXXI. Sed properandum ad reliqua, & videndum: quid lethalitatis *ex concursu Symptomatum* concludere liceat, dum quæstio oritur, an vulneratus ex *vulnere* an *Symptomatibus*, sit mortuus. Equidem negandum haud est, non antiquis solum, sed nostris etiam temporibus magnas propterea gravesque controversias excitatas fuisse, & adhuc hodie incompescibile ferme inter plerosque tum Medicorum tum ICtorum, sub Judice pendere litigium. Verum huic difficultati multum decedet, si modo genera horum Symptomatum, quæ vulneratis accidunt, probe distinguamus. Alia enim ex vulnere ipso, ut tali, & a parte læsa immediate emergunt: alia aliam extra vulnus causam agnoscunt: alia indifferenter quasi se habent, h. e. partim a vulnere, partim aliunde & accidentaliter eveniunt. Pertinent huc simul ea omnia, quæ circa ægrum a principio vulneris ad vitæ finem acta sunt.

§. XXXII. Examinemus hæc breviter. Et ut omnia fiant perspicua, fingamus ægrum ictus violentia perculsum, qui præceps in terram labitur, cum subsequente vomitu bilioso, cum vertigine & caligine oculorum, cui sanguis e naribus & oculis manat, accedit delirium cum abolita memoria & sensuum stupore. Rursus alium, qui accepto vulnere torporem sensuum ac Spirituum persentiscit, vexatur lethargo, cum motu corporis sublato, imminutione sensuum, hemiplegia lateris sinistri, Apoplexia, stertore, difficultate respirandi, spumescentia salivæ &c. aut vulnus ventriculi, quod singultus nausea & vomitus, affectus item soporosi, epilepsia comitantur & ad mortem usque persistant: quæritur nunc, an ex vulnere, an symptomatibus perierit æger? Resp. Si symptomata inseparabilia vulneribusque his propriissima judicentur, aut si cum ipso vulnere proveniant,

& ad ultimum vitæ terminum perdurent, ægrum etiam ex vulnere absolute lethali interiisse judicari, prætertim si post sectionem causæ reddantur manifestissimæ. Porro, si magnum in articulo vulnus accipiatur, quod & tendines nervosque ac vasa secuerit, aut etiam dilaceravit, quanquam illud per se lethale non sit, quia tamen periculi plenum est, & nullos errores impune admittit, atque exactissimam exigit curationem, omnique cura & studio absolutam, nec languentes tam exquisitam victus rationem servare ubique possunt; ideo si quis intereat, minime errabis, inquit *Fört. Fidel.* si vulnus mortis causam præstitisse referes: nisi tamen notabilis error in Curatione commissus sit. Et de absoluta lethalitate non sit quæstio.

§. XXXIII. Dantur deinceps symptomata, quæ vulneratis non semper superveniunt, sed ex alia causa propria, originem suam trahere videntur, quæ deinceps pro morbis distinctis a Medicis communiter habentur, qui nihil cum vulnere habeant commercii, & per consequens, ex his si pereat æger, non ex vulnere sed ex morbo periisse putant. Possem hæc iterum illustrare exemplis: sed pro me rectius doctissimum *Fienum p. 54.* ita loquentem adducam: Si quis, inquit ille, læsus in ventre, & supervenit Apoplexia, & vulneratus esset senex, probabile esset, illam apoplexiam ortam esse ex propria causa ac dispositione cerebri, & non ratione vulneris illius, quia talis morbus non est natus, sequi tale vulnus, & verosimile est, talem apoplexiam eventuram fuisse, etiam si vulnus non fuisset inflictum, & proinde non vulneri, sed apoplexiæ est imputanda mors. Sic si quis in capite vulneratus esset, & superveniat phlegmone, indeque gangræna in pede, ex qua mors sequeretur, tum censendum esset, illum non ex vulnere, sed ex alio morbo, qui fortuito supervenit, mortuum esse.

§. XXXIV. Sunt denique symptomata, quæ ad vulnus non minus ac alias causas referri possunt. Talia sæpe nonnihil difficultatis nobis parere videntur, e. g. si quis ex vulnere capitis cæsim inflicto cum manifesta vel minus notabili Contrafissura superveniente pleuritide post tertiam demum vel quartam septimanam moriatur: aut si quis tendinum & nervorum in artubus dila-

dilaceratione ob deliria, motus convulsivos, aliosque atroces affectus per consensum generatos mortem patiatur. Hæc symptomata, quanquam mortifera eveniant, de absoluta tamen ejus lethalitate ambigere quis posset; cum tales regiones læsæ externæ Chirurgiæ locum concedunt. Dicunt ergo nonnulli: si a principio semper vulnerati habeant deterius, vulnus fuit mortis causa; sin melius quandoque habeant, deinde moriantur, aliis causis mors debet adscribi. Sed falsum. Nam multæ ac graves dantur ægritudines ac præsertim malignæ quorum aliquando sævities intermittat: mortem tamen propria magis natura afferunt. Quid? quod remitti aliquantum citoque rursus ex intermissione invadere, malignitatis proprium esse indicium scribit *Galenus 1. Epid. 2. Com. 25.* Id tamen inconcussæ manet veritatis, judicium horum vulnerum interdum esse difficile: & ut ancipitem quasi habent naturam, ita ancipitem quandoque præbere sententiam nisi ex diligenti attentione eorum, quæ tam ratione diætæ, quam Medici & Chirurgi, solertiæ ac scientiæ, cum vulnerato acta sunt, omnibusque collatis inter se tandem appareat: an ex natura vulneris ipsius, an aliunde mors successerit. In dubio vero, mitior sententia præferenda est.

§. XXXV. *Diætam* in cibo & potu ad sanitatem vel restaurandam vel destruendam plurimum conferre, extra omnem dubitationis aleam est ponendum: siquidem a victu pleniore, potuque vini generosioris, *Febres, exæstuationes*, aliaque mala gravissima accenduntur, quæ mortem ipsam inducere possunt. Id si tales errores præstant in sanis, quid non præstabunt in vulneratis, dum levi saltim ex causa, inflammationes, aliaque vulnerum symptomata, accelerantur. Et profecto, culpa vulneratorum sat gravis est, si nimis cibo & potu, ad ebrietatem usque, se ingurgitent, si tabernas frequentent frigidas, si cibo potuque utantur prohibito, frigido præprimis. Tristia horum exempla qui desiderat, adeat *Ephem. Germ. Dec. 3. anno 1. Obs. 98. Dec. 2. Anno 9. Obs. 39. anno 9. Obs. 20. & alibi*, ubi ex potu frigido mors fuit subsecuta.

§. XXXVI. Nec prætereunda sunt *animi pathemata*, quæ pariter magnas in corporibus excitant turbas, multorumque & non

non levium affectuum occasiones præbent: Quatenus omnes humores, eorumque motus, rapido ac violento impetu modo revocantur, debilitantur & extinguuntur, ut exhausto vitalis humoris perenni fonte, per præcipitem virium omnium lapsum cita mors & inopinata veniat. Cujus rei fidem quotidiana fere facit experientia. Sic refert *Guilielm. Fabric. Hild. Cent. 1. Obs. 17.* de vulnere capitis, cum cranii fractione, quod ad suppurationem feliciter perduxerat, remotis omnibus symptomatibus: Elapso vero decimo quarto die, æger ira commotus, recidit in febrem ac phrenesin, ita, ut quarto post die, e vita decesserit. it. *Obs. 18.* de arteria desuper musculo Crotaphite incisa, & pene sanata, quæ ex animi commotione, summo cum vitæ periculo iterum fuit rupta. Similis Tragœdiæ recordatur *Johannes Matthæus in Cent. Difficultatum Medicarum Quæst. 37. p. 81.* Vidi, inquit, in Aula Illustr. Princ. Ern. Frider. Marchion. Badensis: Cum enim ejus Celsitudinis Cubicularius Johan Beckler, juvenis plethoricus, gladio obtuso, ut esse solent, quibus pugiles se exercent, ab imberbi adolescente in palpebra inferiore leviter contunderetur, ira & indignatione percitus, ægerrimeque ferens, quod a puero & discipulo suo vinceretur in gravissimam convulsionem epilepticam incidit, quæ quatuor vel quinque horarum spatio vitæ finem fecit. Quodsi plures casus eorum, qui ob consimiles animi motus derepente vitam finiverunt, recensere vellem, actum omnino agerem. Tales vero mortis causas nihil absolutæ lethalitatis inferre, illustrat *Thomæ Barth.* obs. quæ continetur in *Act. Med. Hafn. Vol. 1. p. 86.* ibi: In supremo Justitiæ Tribunali Hafniæ 1672 causa ventilata fuit mulieris otthinianæ, quæ a judicibus inferioribus rea judicata fuit homicidii, quia alapam ancillæ dedit, quæ exinde ira effervescens, quinto die fatis cessit. In supremo vero judicio absoluta fuit matrona honesta, prudentissimis Patrum conscriptorum calculis, & Regia sententia definitiva, eo, quod non alapæ vi, sed malo animo & iracundo, mortem ipsa sibi conciverat, impotens sui ancilla.

§. XXXVII. Judicatur denique Lethalitas ex ipsa Medici &

& Chirurgi ſolertia & doctrina: ſi Symptomata præſentia aut ſupervenientia, qualia ſunt inflammationes, febres, deliria, convulſiones &c. tempeſtivè non tollant, aut ſaltem præcaveant; ſi in ipſa vulnerum tractatione non recte ſe gerant, aut nova operando Symptomata inducant. Sic culpa Medici fiunt lethalia, ſi facultates medicaminum aut planè ignoret, aut fallacia, periculoſa, minusque experta adhibeat. Chirurgi vero cum vulnus ſpernit, & non magni ponderis eſſe putat, ſicq; non agit, quæ in artis potentia ſunt: Si venam plane non, aut minus tempeſtivæ tundat, ſi hæmorrhagiam non ſupprimat, fragmenta oſſium atque heterogenea non removeat, ſanguinem extravaſatum, vel conſultò, vel negligentia, vel ex defectu inſtrumentorum vel hujus ἐγχειρήσεως ignorantia, non educat: quod tamen abſolutæ quandoque neceſſitatis eſt: ſi evidenter nimirum conſtet, ſanguinem inter Cranium vel utramque meningem eſſe collectum, qui poſtea putrefieri incipit, tardius & citius, ſecundum quantitatem ſanguinis & etiam ſecundum locum. Si enim inter cranium& duram matrem, tardius veniunt accedentia, quam ſi inter duram & piam, & tardius inter piam & duram, quam inter piam & cerebrum; Talibus caſibus, tuto poſſumus devenire ad hanc operationem, utcunque periculi non expertem cum alioqui nullo adhibito remedio, certa mors immineat, atque ex Celſo præſtet anceps remedium, experiri, quam nullum, impiumque ſit relinquere ægrum remediis deſtitutum. Tandem accedit ejus ſtupiditas atque imperitia, qualem deſcribit *Foreſtus Lib. VI. obſ. Chirurg.* VII. imperitꝰ quidam Chirurgꝰ, omentum ex vulnere abdominis propendulum ſine ulla ligatione abſciderat, non multis poſt diebus vulnerato mortuo, & ſanguinis profuſione, & omenti putrefactione. Tale quoque exemplum refert *Bonet. in Anat. Pract. L. 4. Sect. 4. Obſ. 18.* quidam, inquit, muſquetum exoneraverat, crepante tubo, pars eius, ſex longa pollices, ſesquidigitum lata per narem ultra auriculam ſub pericranium ipſi adacta; quod cum Chirurgus, & ſenex non animadvertiſſet, narem genamque contiguam conſuit, ferro ſecante intus relicto; dum ille medetur, quoties faciem

tangit,

tangit, sanguinis plurimum, ferro acutissimo carnem sc. scindente, emanabat. Nono die mortuus est. Sectis a Chirurgo suturis, cum illum rasorii apicem frangentem viderem, admotis digitis, ferrum adduco. Hunc educto ferro, curari potuisse certissimum est, insano enim dolore, & nimia hæmorrhagia enectus est. In his ergo si peccent Chirurgi, sive omittendo, sive committendo, ipsi vulneri mors subsequens imputari nequit, sed Medico & Chirurgo. Declarat hoc etiam per plura exempla ex *Fieno Excell. Bohn. in Renunc. Vuln. p. 127.* Contra vero, si juxta indicationes debitas, methodumque medendi genuinam, acta fuerint omnia, nihilominus tamen citra optatum successum, spes vitæ decollat, neque ultra sphæram artis quicquam ullo jure postulari poterit a Medico & Chirurgo.

§. XXXVIII. His ergo ad hunc modum constitutis, non erit admodum difficile in contexendis apud Judicem renunciationibus, Prognosin seu judicium ferre, de eventu læsionis ac Lethalitatis formalitate. Sed cum Medicus non minus ac Chirurgus, non mortuo solum sed vivente adhuc ægrotante, haud raro harum illarumve partium læsionem, vulnerisq; periculum dicere teneatur, *de Vulnerum diagnosi* breviter dicere operæ pretium pariter, ac necesse esse existimo. Id autem boni ac prudentis Chirurgi erit officium, ut de præsenti discrimine, & ancipiti vulneris statu callidum se præstet ac ingeniosum, ne exi ua vulnera minus periculosa, magna vero mortifera statim judicet, in ignorantiæ alias notam, famæque periculum certo certius incurret. Ergo nosse debet, quæ vulnera magna habenda sint.

§. XXXIX. Quoad externam faciem vulnera quidem judicatu sunt facillima, & inanem luderem operam, si recensendis eorum signis diagnosticis diutius immorari vellem, cum ipsa in sensus incurrant. Quod si vero in capitis, thoracis vel abdominis cavitatem penetraverint, ea nonnisi sagaciori conjectura & accuratiori Medici judicio sciri poterunt: sagacissimũ siquidem non raro fugiat artificem, quæ partes internæ vulneratæ sint, & quousque vulnus penetraverit, nisi anatomiæ fundamentis probe sit innutritus, & cujusvis partis situm usumque probe teneat

per-

perſpectum. Tale enim ſcrutinium, ſcientia anatomica & diligenti partium actionum læſarum nec non excretarum examine unice nititur.

§. XL. Cognoſces itaque *Cranii* inſignem fracturam, ſi æger ab ictu concidat, ſi ſine ſenſu quaſi dormiens jaceat, ſi excrementa præter voluntatem reddat, ſi vertigine corripiatur, ſi ipſi per nares, aures, os ve ſanguis effluat, ſi vomitus bilioſos ſentiat, ſi ab admotis digitis ipſum vel elevatum, vel præter naturam depreſſum intelligas: ipſorum vero fragmentorum præſentiam, febris, vertigo tenebricoſa, ſcotomia, dolores acuti, vomitiones, ſopor, torpor, paralyſis, delirium &c. indicare ſolent, niſi teſtæ inſtar figulinæ fractæ, ſonitu iſta percipiantur. *Cerebri membranarumque* vulnera, ſi ſanguis per nares, interdum etiam aures exeat, ſi ſenſus obtuſi, vultus torvus, oculi quaſi reſoluti appareant aut huc vel illuc moveantur, aut cum caligant & obſcurantur oculi, vel aures obſurdeſcunt, accedit febris continua cum delirio, phreneſi, dolore capitis enormi, qui adductis maxillis exacuitur, ventriculi nauſea, vomitu ac ſingultu, & quæ ſunt plura alia Symptomata. *Commoti cerebri* ſigna dat ipſe *Hippoc. 7. aph. 58.* inquiens: Quibus cerebrum concuſſum fuerit ex aliqua cauſa, eos ſtatim voce privari, neceſſe eſt: ut & *Galenus*: eodem modo apoplectici, ſine omni motu ac ſenſu proſternuntur. *Arteriæ tracheæ* gravia vulnera, & gulæ, cognoſcuntur ex functionis utriusque partis abolitione: dum nec loqui, nec cibum potumve deglutire valent, dolor ad dorſum percipitur plurimus, fauces cum ſanguine replentur, e larynge cum aſſidua tuſſi ſanguis excluditur, flatus ſpiritusque per vulnus erumpunt, vox adeſt rauca, linguæque ariditas.

§. XLI. In *Thoracis cavitatem* penetraſſe inſtrumentum intelliges, ſi aër cum ſtrepitu per vulnus erumpat, cum dyſpnœa, doloreque diaphragmatis tenſivo, ſi ſanguis ipſe per vulnus ab ægro tuſſiendo rejicitur. Ne vero judicio tuo decipiaris, probe notandum venit, quod habet *Columbus L. XV. de Re anat. p. m. 488.* Pulmonem, ait, in pluribus pleuræ connexum vidi, nunc in altero latere, nunc in utroque: atque hæc pulmonum

in nonnullis cum pleura connexio, in causa plerumque est, ut Medici decipiantur, penetrantia thoracis vulnera nequaquam agnoscentes: quippe qui hoc Chirurgorum axioma putent, omne thoracis vulnus penetrans, extra *spirare*: at hi, quibus hæc pulmonum connexio cum membrana succingente contingit, possunt vulnere thoracem perforante laborare, neque tamen respirare vulnus cernitur. Ipsos pulmones vulneratos cognosces, si sanguis cum spumescentia, colore magis rubro, vulnere ac ore prodeat; si spiritus sono feratur cum insigni difficultate respirandi, tussi laterumque dolore. *Cor* vulneratum apparet, ex ingenti sanguinis copia, quæ per vulnus erumpit, cum corporis totius tremore, pulsu languido & parvo, faciei pallore, sudore frigido, cum frequenti Syncope, extremorum artuum perfrigeratione ac præpropera morte. Pertuso *Diaphragmate*, gravia statim se associant symptomata, deliria cũ dyspnœa & tussi, respiratio est magna cum gemitu & doloribus atrocissimis per totam humeri partium, illorum & spinæ compagem. *Hepatis* vulnera, copiosum sanguinem sub hypochondrio dextro profundunt, pallet ægrotus, tussit, febricitat, dolores persent scit ad jugulum usque, & quæ sunt alia. Per vulnera *ventriculi* cibus potusque non solum effluit, sed singultus quoque bilis vomitus, cito insequitur, convulsiones, sudores syncoptici, & tenues oriuntur, per quos extremæ partes frigescunt. Percusso *liene* sanguis a sinistra parte prorumpit niger, præcordia cum ventriculo ab eadem parte indurescunt ac dolent, sitis ægrum divexat &c. Vulnerata *intestina* odore, proprioque, dolore statim se manifestant, ipsæ quoque fæces per vulnus effluunt. *Renes* vulnerati dolorem ad inguina diffundunt, urinam vero vel plane non, vel difficulter, vel cum sanguine excernunt. *Vesica & ureteribus* vulneratis, dolor ex inguine ad illa ascendit, pubis regio inflatur urina cruenta excernitur, eademque sæpe etiam per vulnus redditur: Supervenit quandoque singultus & vomitus. *Uterus* affectus si non majora, eadem tamen infert symptomata, sanguisque simul per genitalia effluit. Ex *Vena Cavæ*, & *Arteriæ Aortæ* vulneribus, subito

ſubito ægrotantes pallent & promptiſſimus eſt interitus, propter rapidam multamque ſanguinis vitalis evacuationem, quæ cordis pariter ac pulmonum motum in momẽto quaſi deſtituit. *Medulla* tandem *ſpinalis* læſa, gravia excitat ſymptomata *paralyſes*, nec non *Convulſiones* ſubitaneas, partes ſubjectæ ſenſu omni motuque ſtatim privantur, veſicæ & alvi excrementa vel præter voluntatem fluunt, vel omnino cohibentur. Et quis omnia enarrare poteſt ſymtomatum genera?

§. XLII. Hæc fere ſunt ſigna, ex quibus inſigniter vulnerata pars, etiam abſcondita, haud difficulter cognoſci poteſt. Cave tamen putes: certa hæc certis partibus aſſignata ſymptomata, læſionem factam, ea ſtatim omnia, ordine recenſito, ſequi debere: falleris ſi credas; prout enim major vel minor, levior vel profundior læſio contingat, ſic majora minorave accedunt ſymptomata nunc conjunctim, nunc ſigillatim, pro alia atque alia vulneris, ſubjecti, loci, & aeris conſtitutione. Hæc autem ſi minime appareant, nec illas percuſſas eſſe, certo affirmabis. Nunquam tamen ſuaſerim, ut in judicando nimium ſis temerarius, h. e. certo & infallibiliter ſententiam vitæ & necis dixeris: fiunt namque & hodie adhuc monſtra in medicina, & verſa vice leviſſimæ primo intuitu læſiones, a ſymptomatibus horrendis, ſæpiusque morte ipſa, præter omnium opinionem, excipiuntur.

§. XLIII. Ne itaque impingat heic Tyro medicus, turpiterque ſe in renunciando cum barbitonſorum & balneatorum ignara concione det eruditis, diſtinctiones vulnerum probe perſpectas teneat neceſſe eſt, ut Lethalia à non-Lethalibus, ſanabilia ab inſanabilibus & periculoſis, judicioſe ſciat diſtinguere. Olim enim plura lethalia vulnera nominabantur, quam hodie, ubi dies diem docuit, & vulnera quædam, tot retro ſeculis pro lethiferis habita, nunc nonniſi certis poſitis circumſtantiis fieri mortifera. De qua re, quoniam multæ diverſæque hodie ſententiæ circumferuntur, præſentis mei inſtituti ratio adhuc requirit, paulul um his immorari, ut, quid vere ſentiendum, & quale præciſe vulnus lethale dicendũ, palam fiat. Et ne temera-

rio ausu remis velisque destitutus arduum hoc negotium auspicer, aleamque subeam periculosam, ad tria, situm, connexionem & usum partium internarum, semper respiciendum erit. Sic facile postmodum ex vulnerum magnitudine ac profunditate, partisque læsæ necessitate ad vitam, & symptomatum concurrentium atrocitate, periculum pronunciari poterit.

§. XLIV. Lubet hac ratione initium facere a Capite. Hujus vulnera diversum plane quid ac peculiare, a plerisque aliis præ se ferre, multijuga Chirurgorum testatur experientia. Quapropter recte statuit *Hippocr. Libr. de Vulner. Cap. I*: Nullum vulnus capitis leviter contemni debere, quod *Fort. Fid. L. 4. Sect. 2. Cap. 6.* repetit dicens: Capitis vulnera sua natura nequaquam tuta esse. Et profecto vix cutem quandoque penetrasse visa sunt vulnera post aliquot dies interemisse ægros, frequens loquitur observatio: imo dubitantem docebunt Exempla, quæ Bonetus *Anat. Pract. L. IV. Sect. 2.* recenset, qui videri poterit. Ea quoque vere capitis est constitutio: ut levis cutis affectus per proximas commissuras, aut facto foramine, & subjectis meningibus, imo ipsi quoque cerebro communicari possit. Accedit & porro, ut cranium alia parte findatur quam ubi percussum fuit, quem cranii resonitum vocamus, aut Contrafissuram, quam etiam *Hippocrates* infortunium appellat. Nec sine caussa hoc nomen huic malo indidit Hippoc. Infelices namque satis sunt ac infortunati, qui nec ipsi sciunt, quo loco læsi sint, neque Medicus satis certus de hac re quandoque fiere potest, nisi tum res fere jam desperata est. Alio tempore, teste *Avicenna*, cranium abrumpitur, integra cute remanente; immo observante *Celso*, tota calvaria integra manet, nihilominus vasa cerebri interiora conspiciuntur rupta cum notabili sanguinis transfusione: ut propterea diligens opera adhibenda sit, si quis de mortalitate eorum judicium ferre cogatur. Sunt autem cranii vulnera & pericranii lethalibus minime accensenda, nisi monstri aliquid alant, aut ingens *cerebri commotio* subsit. An vero *temporum* vulnera propter *Crotaphitem* musculum, qui a pericranio tegitur, ab aliis recte illis an-

nume-

numerentur, inquirendum erit: Hoc tamen verum est lata ac profunda ejus vulnera, ob vasa plurima, nervosque insignes, periculo haud carere, quin Symptomata satis atrocia, Convulsiones ac spasmos maxillæ inferioris, aliarumque partium, metuendæ sint semper. De simplici tamen ejus lethalitate ideo dubito: cum tot consolidationis ejus præstent observationes. vid. *Scult. Arman. Chir. obs. 3. Glandorp. Spec. Chir. Obs. 11. & 12. Borell. Cent. 2. obs. 20. Riv. obs. 19. Marchett. obs. Chir. 15. Job. van Meckern. obs. Chir. C. 1.* aliosque plures.

§. XLV. *Fracturas Cranii, fissuras* item, & *contusiones*, ob sanguinis extravasati collectionem, fragmentorumque secessum multum periculi fovere, nemo negabit; cum tamen istæ & perfecte sæpius curentur, indifferenter lethalibus annumerari non possunt; siquidem istæ obviæ adhuc medelæ Medici pariter ac Chirurgo locum concedunt, nisi insignis *cerebri commotio* una cum *ruptione* vasorum sanguiferorum tanquam mortis causa, cum lethalitatis Symptomatibus sese manifestent: quibus nulla ope, nulloque consilio mederi licet; aut frustula ossea ita abscondita hæreant, ut quo arripiat chirurgus nesciat. Idem fere sentiendum de Resonitu seu Contrafissura, ubi nec oculus, nec ratio, neque manus Chirurgorum aliquid præstare valent, quicquid etiam Celsus aliique pro detegendis illis sine omni tamen effectu proferunt, præsertim si in ipsas suturas aut musculos temporales inciderint, heic sane minime errabit medicus, si ista absolute Lethalibus adscribat.

§. XLVI. Meningum e contrario vulnera per se spectata, non æque periculo exposita esse videntur, nisi partibus simul subjacentibus injuria illata fuerit: quanquam Plinius *L. II. c. 37.* scribat, mortiferum esse, si alterutra membranarum, cerebrum involventium, rumpatur. Praxis enim & observatio ostendit, hoc non esse veritatis perpetuæ: dum necessitate sic jubente studio præmeditato ipsæ haud raro a Chirurgis cultelli acie felici cum successu incidantur ac aperiantur, ubi nimirum sanguinis extravasati vel materiæ purulentæ harum cerebrique spacium occupantis metus subest: qua de re passim videri possunt

Autores. Ipſe inſuper multos me vidiſſe curatos memini, quibus matres ambæ fuerint ſauciatæ. Quodſi autem aliquando mors ſuperveniat, ejus certe ætiologia aliunde erit petenda, vel ex vehementi cerebri concuſſione, vel vaſorum ſanguiferorum diſruptione, vel ſinus cujusdam harum membranarum dilaceratione aut contuſione. Id ſi contingat, ob incompeſcibilem hæmorrhagiam actum eſt de homine

§. XLVII. *Cerebri & Cerebelli* vulnera, dum ſine externarum partium læſione fieri nequeunt, pro periculoſis quidem haberi poſſunt; ſed an ea propter omne cerebri vulnus indifferenter pronunciandum ſit lethale, nunc indigitari meretur. Sunt quidam, qui cerebrum læſum, aut etiam ipſius tunicas, mortem neceſſario conſequi putant, quos inter eſt *Hippocr.* qui ſic ſcriptum reliquit: veſica diſciſſa, aut cerebro, aut corde, aut ſepto transverſo &c lethale eſt. Sed temperandum nonnihil erit de his, rigidius illud judicium; dum cerebri vulnera etiamnum cum ipſius effluxu contingentia fuiſſe tamen curata, multa adſunt autorum teſtimonia, vid. *Diemerbr. anat. L.3.3.C.5. Jacob. Berengar.* celebrem olim in Bononienſi Acad. Chirurg Profeſſ. *in Tr. de Fr. Cr. Fallop. de Cur. vuln. Horat. Augen. Fr. Arcæum L.5. de C.V. Anton. Muſ. Braſſav. Ambr. Paræum, Schenck. Cabrol. Heinr. Petr. Sennert. Med. Cri. Ammon. Muralt. obſ. 150. Miſc. Nat. Curioſ. Dec. 1.* aliosque: qui ex vulnerata *cerebri ſubſtantia*, cum deperdita quoque ejus portione ſanitatem hominibus reſtitutam fuiſſe perhibent. Imo ipſe virum adhuc nunc ſuperſtitem me Lipſiæ vidiſſe, pro vero venditare poſſum, qui tantam ex infortunio Calvariæ fracturam paſſus fuerat, ut exiguam cerebri portionem in vitro quodam aſſervatam aſpectui omnium opponeret Chirurgus. Cerebri certe vulnera niſi profunda, diſſectis vaſis ſanguineis, & ad ventriculos usque penetrantia, nervorumque principia ac nervos ipſos lædentia, non ex neceſſitate mortem inferre teſtatur *Galenus in Comment. ad hun: Sect. 6. aph. 18* quod lethalitatis judicium mox dein ab inſigni actionum vitalium læſione, ſyncope, aſphyxia, delirio, convulſionibus, paralyſi, vomitu, oblivione, ſopore, aliisque, declarare poſſumus. Quanquam autem hoc meũ aſſertum a nonnullis in dubium facile vocari poſſet, ex mirabili

illa

illa, & ferme incredibili observatione *Galeni*, de *Smyrnensi* adolescente, qui vulnus in altero arteriorum cerebri ventriculorum majusculo acceperat, & sola voluntate Dei sanatus fuerat: aut ex *Marcell. Donat. Lib. 5.* de Medica Historia mirabili, *C. 4.* multorum vulneratorum exemplorum recensione: in quibus non solum incisi vulneratique panniculi, sed in ipsam etiam substantiam vulnus penetrarit, & quod mirabile est, usque ad os basilare. Ista tamen exempla inter rariora & contingentia merito sunt referenda, a quibus tanquam naturæ miraculis & particulari aliquo ad universale inductio facienda non est: quin eadem potius in Collegiis Medicis pro absolute lethalibus commmuniter habeantur.

§. XLVIII. Quod de *Cerebro* dixi, debetur & *Medullæ spinali*, tam superiori, quam inferiori judicium, quippe quæ nihil aliud est, quam cerebrum prolongatum, & in ejusmodi fibrillas tenuissimas diductum, ut secundum ipsum *Galenum de Us. Part.* velut alterum quoddam cerebrum, omnibus iis partibus, quæ sub Capite sunt. Merito ergo, ob nobiliorem usum, inter partes refertur nobiliores, & principes, sine quibus vita simpliciter consistere nequit, qua læsa, atrocissima statim existunt symptomata, imo quanto in *sublimiori* spinæ *parte* acceptum fuerit, tanto lethalius esse hoc vulnus deprehenditur. Omnibus notum habetur Experimentum, etiamnum hodie forte apud nonnullos in usu ad necandos boves, ubi opima taurorum corpora exiguo concidunt vulnere: Venatoribus autem ad Cervos penitus jugulandos proprium, den Genickfang appellant; Tenui namque ferro commissuræ cervicis immisso, & quidem illius articuli, qui caput collumque committit, tanta illa moles momentanea morte corruit. Idcirco etiam profunda hæc *spinalis Medullæ* vulnera, circa ipsius imprimis originem inflicta, esse absolute lethalia, Medici unanimiter statuunt. Ea vero quæ in ipsius extremitate occurrunt circa os potissimum sacrum, lethalia non sunt; quia subinde medelam admittunt, vel præter *paralysin*, nullum aliud relinquunt incommodum. Vid. *Fallop. de Vuln. c. 12. Ammann. Med. Crit. Cas. 49. p. 306. seqq.* Imo quemadmo-

admodum læsio non eadem semper, sic symptomata quoque diversa notantur, uti rectissime docet *Galenus*: Si Spinalis Medulla in aliqua vertebrarum integre læsa sit, omnes partes inferiores resolvuntur, si vero in altera tantum parte, altera manente illæsa, partes duntaxat, quæ illi e directo respondent, resolutio infestabit.

§. XLIX. Ordo nunc immediate tangit vulnera examinanda asperæ arteriæ. Hæc quam necessaria corporis nostri pars sit, experimur omnes, dum ne momento quidem usu ejus aërem admittendi ac emittendi, carere possumus: dividiturque communiter in partem externam, quæ in anteriore cervicis seu colli parte conspicitur, & internam, quæ in thorace recondita est. Læsa ejus substantia, quæ membranosa partim, partim cartilaginea est, indifferenter mortem non infert, quanquam alias vulnera ipsi inflicta ratione cartilagineæ ejus substantiæ, motusque ejus continui difficulter sanentur. Sic vulnera ejus feliciter curata legimus apud *Paræum L. 9. C. 29.* Testis quoque est *Laryngotomia*, ubi arteria eorum, qui lethali Angina suffocantur, salubriter artis lege perfoditur. Nihilominus tamen si partes cartilagineæ multum sint sauciatæ, & nervi, venæ, arteriæque periculum augent, ob partis nobilioris usum destructum, respirationem maxime turbatam, denegatamque vulneris coalescentiam, non immerito per se lethalia dicuntur, si *pars inferior in pectore abscondita* plagam perpessa fuerit, tunc enim omnis artis potentia ad consolidationem est prohibita.

§. L. His subjungo vulnera *Oesophagi*, quoniam hicce asperæ arteriæ immediate statim subjicitur, nec aliud postulat judicium. Eum autem Canalis hic obtinet situm, ut vix sauciari queat, quin aliæ circumcirca adjacentes partes, *medulla spinalis, arteriæ carotides, venæ jugulares, trachæa*, lædantur, vel similes. Quodsi tamen læsio ejus contingat, superficiaria saltim, minus erit periculosa, quatenus ob fibrarum carnearum texturam quam possidet, paucos intra dies consolidationis spes iterum apparet. Et quamquam deglutitio alimentorum propter inflammationem aliquam, spasmumque fibrarum, ad duos vel tres dies impediretur,

tur, nemo tamen propterea vitam cum morte commutare tenebitur: dum morbo decumbentes haud raro per longius spatium hunc alimentorum defectum sine vitæ dispendio sustinere possunt. Aliter vero se res habet, si infundibilum hoc profundius, vel transversim, vel in inferiori, in pectore delitescente, parte, vulnere præprimis majore, saucietur: tunc sane vulnera ista, ob cibi potusque transitum denegatum, vel deglutita alimenta, in aliena spatia elabentia ac putrescentia, ob medicamina applicandi difficultatem, aliaque symptomata maximopere urgentia, per se lethalia censenda veniunt.

§. LI. Devenio nunc ad thoracis vulnera, quippe quæ cuncta, nonnisi sagaci conjectura, accurato medici scrutinio, & exacta Anatomes notitia, innotescere possunt: alia siquidem altius penetrant, alia in ejus capacitatem haud descendunt, alia in partes usque contentas plus minus pervadunt: quo fit, ut alia Lethalia, alia non æque dicantur. Inter has partes primatum tenet *Cor*, quod Principis ad instar Vitalis Reipubl. clavum tenet, salvumque Jus vitæ & necis obtinet. Hinc vulnera ejus Lethalia esse, docuit *Hippocrates*. Sed hæreo, an reliqua hujus Viri autoritas tanta etiam sit, quin dicti hujus universalitas adhuc pateretur exceptionem, cum frequentes Autorum observationes contrarium testentur. Equidem, dum scripta ejus perlustramus, ipse hac in parte a sese dissensisse videtur: quatenus τὸ lethale, affirmante etiam *Galeno in aphorism. Comment*) sæpius dixit de iis, qui ex necessitate sunt morituri, sæpius autem de iis, qui magna ex parte. Sic vulnera *Cordis superficialia*, sanata legimus apud *Dolæum Encyclop. Chir. L.6.C.5. p.1433. Schenck. obs. Med. L.2.p.215.* Quibus subjungo *Cabrolium*, qui observ. 26. refert: se in suspenso fure in basi cordis ad coronariam animadvertisse *cicatricem*, duos latos digitos longam, testonem (que ut vocant Itali, crassitie æquantem. Quid enim hoc aliud notaverit, quam *vulnus* (an ulcus?) consedisse, in parte exteriori musculosa. Quid dicam de aliis observationibus ex sectione *brutorum* annotatis. Elegans sane observatio est *D. Joh. la Serre*, quæ in *Ephemerid. Germ. Dec. 2. anno 6. obs. 77.* continetur, qui 3. Mens. Maj. anno 1684. canem cultro anatomico

 sub-

subjecit, remotoque sterno, globulum unum in me di astino reperit, ea in parte, ubi cum *pericardio* unitur, & alterum in ipso *pericardio:* postquam autem ad *Cor* perventum fuisset *globulum* detexit, tendinosæ cordis substantiæ altius infixum: qui canis tamen robustus, pingvisque erat. Idem expertus est Excell. *D. Christ. Joh. Langius*, Præceptor meus in vivis clarissimus, nunc post obitum pie Devenerandus, in cane quodam, cujus *Cordi* aliquot globi plumbei minores (Schrot) a vulneribus olim inflictis relicti, carneisque fibris firmiter satis post consolidationem perfectam impacti erant. Sic in *apri* corde, globulum plumbeum, & plane carne abductum fuisse conspectum testantur aliæ: de pluribus ut nihil dicam. Illud saltem Celeberrimi Profess. P. cujusdam *Rostochiens.* judicium annecto, qui his verbis exprimit: Denn (1) ist klahr und offenbahr, kan auch mit Bestande nicht geleugnet werden, daß keine eintzige Wunde, excepto vulnere ad cordis ventriculum penetrante, an und vor sich selbst simpliciter & absolute lethal sey; weil ich vor diesen erwiesen, und setze anietzo noch dieses hinzu, daß auch die Vulnera cordis superficiaria, neque ad ventriculum aliquem descendentia absolut lethal seyn, wie solches mit vielfältigen Experimenten könnte probiret werden, wenn es dieses Orths wäre. An res ita se habeat: nolo hac vice aliquid certi determinare. Hoc tamen certum est, Cordis vulnera etiam non penetrantia thalamos, propter impeditam ex continuo pulsu ejusque duritie coalitionem, & compagis musculosæ, vitalitatis atque activitatis privationem, *ut plurimum lethalia* utique esse existimanda, & quidem vel repente vel non ita multo post, dum ex mille vix unus ex talismodi vulnere convalescit. Imo & hoc nos ferire non potest, quoniam partis lethalitas non ex eo, quod acciderit, sed ex regulis ac fundamentis artis judicari debeat. Clara autem res evadit, si vulnera vel *auricularum* vel *ventriculorum* cordis cavitatem penetrent, ea ex sua natura atque necessitate lethifera existunt. De quibus recte Ovidius:

Afferat ipse licet sacras Epidaurius herbas,
Sanabit nulla vulnera cordis ope.

§. LII.

§. LII. *Pulmonum* vulnera, quæ nunc exponenda se sistunt, periculo haud carere indicat statim visceri hujus nobilitas: siquidem continuata inspirandi & exspirandi serie toti œconomiæ animali perpetuo prospicit, ob quem motum creberrimum duriter pulmo curam recipere solet: quod & Galenus innuit: Membra vulnerata, inquit, necesse est, ut quiescant aliquantulum, aliter nullatenus consolidantur. Per se tamen Lethalia non sunt. Leviora enim minusque profunda, quæ substantiam tantum vesicularem dissecant, curationem sæpius admittunt, teste *Pechlino Hist. Vuln. Thor. art. 23.* nec adeo periculosa existunt, nisi quod Phthisis ipsa facile excipiat. Sed si quæras, cur *abscessus, ulcera, putredo, marcor*, aliique affectus, qui partes has haud raro maxime destruunt, ac plane consumunt, hominem non æque subito interimant, ac vulnera? Scias: recensitos hos affectus, paulatim fieri, sensim crescere, viresque acquirere eundo: quo fit, ut natura, præsertim quæ validior, & junior, eos aliquamdiu sustinere valeat: vulnere vero *subitaneos* absolutos valdeque esse violentos, qui sanguinem profundunt, vires dissipant ipsum vitæ & pulsus principium simul ac semel destruunt. Ideoque alte nimium & substantiæ & vasis pulmonum pariter majoribus inflicta, venæ puta arteriosæ, vel arteriæ venosæ, aut bronchiis, in cavitatem usque asperæ arteriæ, ob insequentem incompescibilem hæmorrhagiam, cui nec manu, nec medicamentis succurrere concessum sit, aliaque lethifera Symptomata, absolute lethalibus merito annumerantur, neglectis omnibus aliorum relationibus, *Tulpii*, nimirum, *Bartholini, Schenckii, Fallopiique* &c. qui certis quibusdam observationibus opinionem hanc dubiam quodammodo reddere anniuntur. Meram autem incertamque speculationem esse quis non videt? Dum enim talia curata vulnera cultro anatomico nunquam subjecta fuerint, quomodo sane vulneris interni profunditas accurate discerni ac determinari poterit?

§. LIII. De *Diaphragmatis* Vulneribus quid sentiendum sit, docet ipse *Galenus*: qui dicit: Transversi septi vulnera, in *carnosis* quidem partibus, subinde coalescere sunt visa, ejus motu

 non

non obstante; quæ vero in *nervosis* ejus hærent, insanabilia sunt. Sed prioris generis vulnera quod attinet: ea indifferenter pro minus lethalibus habenda non sunt, quanquam ea sanata apud *Diemerbroc. Anat. p. 422. Glandorp. Spec. Chir. obs. 27.* legimus. Sed quemadmodum vel longitudine vel latitudine variant: sic in duobus subjectis, vulnus lethale & non lethale faciunt. Si ergo talia fuerint, quæ nobilis hujus visceris functiones enormius turbant, periculum sane magis magisque notabiliter intenditur; non eapropter solum, quod pars vulnerata in perpetuo motu existens, ob quietem denegatam consolidescere nequeat; sed ob inflammationem, dolorem, spasmum compressivum, per quem respiratione ad tempus cohibita, vulneratus e vivis tollitur. Nerveo e contra circulo inflicta vulnera ab omnibus conscientiosis Medicis pro *absolute lethalibus* non incongrue habentur: quoniam arti nullus suppetit modus, quo Symptomatum atrocitas, cor, cerebrum, totumq; genus nervosum infestantium, impediri posset. Quare *Galenus* audiendus non est, qui vulnera ipsa diaphragmatis in parte nervosa semper non esse lethalia docet.

§. LIV. Sed ut progrediar ulterius, ventris inferioris seu *abdominis* ejusque contentorum, vulnera breviter examinanda suscipio, ut pateat, quid de illis firmius concludi queat. Alia enim modo superficiem attingunt, alia intro penetrant, alia sine contentarum partium læsione contingunt, alia eas simul graviter offendunt. Integumentorum sic dictorum obdominis, musculorum puta, vel regionis epigastricæ vulnera, minus præs. profunda, teste *Ammanno Med. Crit. Lethalia* non sunt, quod vero de tendinum, ac lineæ albæ vulneribus a plerisque Medicorum non sine ratione conceditur: quoniam ex Symptomatum vulnerationem ipsam mox excipientium indole ac vehementia utplurimum Lethalia fuerunt observata.

§. LV. Inter *contentas* partes læsas, primo considerandum venit *Jecur*. Omnia autem huic visceri illata vulnera, ob thesaurum vitæ unicum, sanguinem sc. quem continet copiosissimum, maxime esse periculosa, nemo forte negabit. Equidē is minime sum, qui cum *Democrito*, *Galeno*, aliisque, qui horum vexilla sequun-

quuntur, hepar sanguinis officinam esse statuam, indeq; prærogativam quandam illi assignem; sufficit, totam visceris hujus compagem venulis arteriolisque copiosissimis ita esse intertextam, ut ne minima ejus pars, sine hæmorrhagia lædi possit: ideoque prius interdum moriuntur, quam agglutinari vulnus possit. Interim tamen indifferenter lethalia non sunt; sed in dicenda lethalitatis sententia distinctione aliqua adhuc utendū est: siquidem non superficiaria vulnera, quæ extremas tantum tenuesque visceris oras lædunt, illæsis adhuc vasis majoribus, sed *profunda* saltim, cum venæ cavæ aliarumque venarum ac arteriarum læsione propter ingentem profusionem sanguinis, quæ cohiberi non potest, & Spirituum viriumque dissipationem, ex necessitate mortem inferunt. Hinc ad quæstionem datam, ob die vulnera hepatis, illæsis existentibus vena cava, nec non vesica fellea, diaphragmate, atque intestinis, simpliciter per se & sua natura pro lethalibus zu halten, Gratiosissima Facult. Lips. Med. ita respondit: Wenn epar absque læsione vasorum majorum vulneriret wird, so ist das vulnus nicht simpliciter, absolute & sua natura pro lethali zu halten: Hingegen aber, und wenn die vasa majora zugleich mit verletzet werden, so ist das vulnus billig, und zwar aus eben angeführter Ursachen simpliciter & absolute lethale.

§. LVI. *Cavam* vero hujus partem adhuc occupat *vesicula fellea*, quæ ita abscondite residet, ut sine insigni hepatis substantiæ vulneratione vix sauciari queat. Cumque usus ejus Oeconomiæ animali absolute sit necessarius, nobilitatem quoq; usus ejus simul concludere, vulnera vero semper & necessario mortem inferre, cum *Francisco Jo ele, in Chir.* sua, non immerito judicare nobis licebit. Et ne somnia alere videar, provoco iterum ad Casum ab Ammanno in Prax. Vuln. Leth. p. 253. propositum qui ibi legi meretur.

§. LVII. Idem plane judicium requirunt vulnera *lienis*; ob structuræ & actionis utriusque visceris analogiam ac similitudinem; hinc etiam alterum quasi esse *Hepar* quidam existimant. Sed quemadmodum nonnulli in excessu peccare viden-

dentur, qui *Lienis* vulnera, sua natura æque ac *Cordis*, lethalia esse crediderint; ut *Celsus*, qui dixit: vix ad sanitatem pervenire, quibus lien vulneratus: sic alii in defectu, qui usum ejus ad vitam non adeo necessarium esse, indeque integtum splenem, superstite manente vita extirpari posse, contendunt. Sed quanquam experimenti hujus veritatem non negem, insulse tamen huc trahi illud, quis non videt; dum in extirpatione tali manu artificiosa facta, per vincula vasis injecta, hæmorrhagia feliciter inhibetur. Rectius ergo is judicabit vulnera, qui modo totam illius compagem ex cellulis seu vesiculis nerveis ac fibrosis, sanguine arterioso turgidis coagmentatam, cognitam probe, perspectamque habebit; sic majora quidem ac profundiora, cum vasorum majorum dilaceratione facta, ob hæmorrhagiam nulla arte compescibilem necessario lethalia, minora vero, minusque profunda non æque talia esse merito censebit. vid. supra citatum *Francisc. Joel. in Chir. sua p. 14. & Ammann. Prax. Vuln. Lethal. p. 356.*

§. LVIII. De *Ventriculi vulneribus*, tot sibi contrariantes Autorum prostant sententiæ, ut judicatu pene reddantur difficillima: dum modo cum *Hippocr.* ac *Celso*, Lethalia modo cum *Galeno, Marcello, Donato*, aliisque non Lethalia sibi conceperunt. Sed quemadmodum textura visceris hujus non eadem sic vulnera non unius semper sunt generis. *Orificio* siquidem superiori inflictum, ob plexuum nervorum insigniorum inevitabilem transfossionem, ac symptomatum vulnus mox excipientium, cardialgiæ intolerabilis, inflammationum, spasmodicarum affectionum enormium, convulsionum, vomitus singultusq; atrocitatem, semper ac necessario Lethale, cum *Galeno* habetur: quod tamen de fundo ejus, præsertim quoad partes ejus laterales semper dici non potest, dum pauciora mitioraq; sauciatus percipit symptomata, vulnusq;, quamvis difficulter satis, curari interdum potest: quod iterum ex *Galen. L. 3. Pract. Sect. 1. C. 15.* probo. Hæc tamen, si lata & profunda nimis sint, ut massa alimentaris una cum medicamentis in cavum abdominis deponatur, ob digestionem

ac

ac distributionem chyli frustratam,& incompescibilem hæmorrhagiam, æque lethalia non immerito pronuntiantur. Sed dices forsean, tale vulnus aliquando fuisse sanatum, quod & *Fallop. de Cap. Vuln. C. 12* fatetur, sanavi inquit mulierem & hominem, a quibus egrediebatur Chylus & cibus. Sanavi mulierem, glande percussam plumbea, ab anteriori & posteriori parte &c. quod & cum *Cultrivoro* illo Borusso probare posses a particulari tamen ad universale non valebit consequentia, dum & rari, admirabiles, &, ut *Averroes* loqui amabat, monstrosi ejusmodi sunt eventus; soliusque DEI potentiæ & misericordiæ acceptum ferendum inquit *Valleriola L. 4. obs. 10.* quod plagis plane lethalibus vulnerati, propeque ad internecionem cæsi, incolumes quandoq; evadant. Sunt itaque ad minimum ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ lethalia.

§. LIX. *Intestinorum* vulnera, num sint dijudicanda lethalia, merito dubitatur; cum gravia quoque eorum vulnera frequentius curari, frequentes Autorum observationes testentur. Dum & inter vulnerationem ipsam magna semper occurrat differentia, & modo tenuib9, modo crassis, modo secundum longitudinē, modo transversim infligantur. *Tenuium* vulnera, *Jejuni* præsertim, ac per transversim inflicta lethalia ab *Hippocr.* merito judicantur; ob tunicæ nimirum nervosæ ac fibrosæ tenuitatem, vasorum magnitudinem, chyli affluentiam, curandi difficultatem, aliaque gravissima Symptomata. Hinc vulnus illud e regione umbilici ad latus sinistrum, quod cultro lato sutorio ancipiti erat inflictum merito erat lethale: de quo *Justus Vestus P. P. Erfurtens. celeberr. in obs. Med. rar. obs. 10.* id refert: quod ilium intestinum bis fuerit læsum atque vulneratum, ut excrementa chylosa adhuc, una cum potulenta materia in abdominis copiose descendissent cavitatem. Reliquorum vero leviora vulnera, agglutinari quandoque posse, sæpius experimur. Quod si tamen magna, & per transversum inflicta appareant, tunc ob fœcum elapsarū corruptionem ac putrefactionem, ob eandem sensibilitatem, hæmorrhagiam, dolorem, curandiq; adynamiam, æque lethalia æstimantur. Et quamvis ex *Ephem. Nat. Curios. an. 3. obs. 176. Stelp. van der Wiel Cent. 2. obs. 25.* aliisque, exempla, quibus eo-

rum-

rundem intestinorum plagæ salutares contigerunt, allegari possint: istæ tamen me plane non feriunt, dum illis propter sectionem non institutam, fides vix habenda sit; aut per singularem naturæ benignitatem, vel circumstantiam satis fortuitam solummodo sanatæ fuerint. vid. *Amman. Prax. Vuln. Leth. p. 307.*

§. LX. In *Mesenterii* Vulneribus, respiciendum semper puto tam ad longitudinem, quam latitudinem & profunditatem vulneris: dum totum hoc viscus copiosa pinguedine, vasorumque lymphaticorum, sanguiferorum necnon insigni glandularum serie, sit donatum. Quod si igitur sola tantum ejus substantia, cum vasis quibusdam lymphaticis lædatur, simplex talis læsio sauciato lethum inferre non potest, nisi plurima horum partium vasa, arteriæ præsertim, earundemque rami majores ac glandulæ simul consaucientur. Tunc merito pro simpliciter & absolute lethali habetur; non ea propter solum, quoniam partes abditæ, & in imo corporis sitæ sunt, vulnusque rite tractari, multo minus hæmorrhagia, lymphæque ad abdomen profusio cohiberi potest; sed quod cum sanguine vires quoque vitales confertim dissipentur. Nec minus periculum metuendum est de læso *pancreate, receptaculo lumbari, ductuque thoracico*, quorum succi ad vitam ita necessarii sunt, ut horum effluxus, non secus atque hæmorrhagia, animam eluere possit.

§. LXI. Circa *rectum* vulnera quid moneam, tanti valoris non est, ut multis his immorer: siquidem horum vulnera cum antecedentibus magnam habeant affinitatem. In sola namque substantia, quæ densa est ac carnosa, leviter acceptorum vulnerum infinita forsan sanatorum exempla ex Scriptoribus corradere possem, ni si ipse consolidata observassem. Imo quod eorum inflammatione, exulceratione & suppuratione harum partium accidit frequentius, cum insigni, absque tamen vitæ dispendio, fibrarum carnearum dilaceratione ac consumptione. *Majorum* tamen, ac profundiorum, ad cavitatem usq; seu pelvim, pertingentium c. vasorum insigniorum sangviferorum, quæ ex descendentibus venæ cavæ & arteriæ magnæ truncis, rami Emulgentes dictis, ad eos distribuuntur, vel ureterum dissolutione, num-

quam

quam salutaria, sed semper Lethalia extitisse, penes plerosque Autorum legere vel observare mihi licuit, cum insignem talem & immedicabilem hæmorrhagiam, vel serum quoque urinosum ad abdominis cavum collectum lethales patrare posse molestias, ei ipsam partem in Sphacelum inde prolabi, rationi maxime consentaneum sit. Nec aliter judica de *Uteri vulneribus*: quanquam, num vulnerari lethaliter possit, apud illos disceptatur, qui viscus hoc non vitæ, sed sobolis procreationi destinatum esse asserunt: Sed quoniam dissectis vasis majoribus hæmorrhagiam insignem contingere, aut convulsiones cum aliis horrendis Symptomatibus supervenire cernimus Lethalitatem ipsi denegare quis poterit: Argumentū autem in se, nullius est valoris.

§.LXII. *Vesicæ Urinariæ* vulnera, ob texturam nerveam seu membranaceam difficillimæ esse coalitionis experientia edocti omnes quidem cum *Sennerto* consentiunt; qui L.3. *de Vuln. Ves.* ita scribit: Si vesicæ corpus & pars, quæ nervea est, vulneratur, insanabile fere malum est. In declaranda tamen eorum lethalitate maxime observamus dissentientes. Si enim *Hippocr.* ejusque asseclas consulamus, Lethalia ista deprædicare non dubitant; dum alii e contra non minoris fidei viri, *Kentman. de Calc.* C.II *Plater. obs. p. 850. Corn. Stalp. van der Wiel. Cent. 1. obs. 81.* neutiquam fatalia ea deprædicant. Sed quemadmodum ejusmodi vulnera, quoad mensuram non semper sint eadē, sic diversas a diversis oriri sententias facile mihi persuadeo. Exiguum namq; carnis interventu coalescere exacteq; sanari experientia confirmat, collumque ipsius, quod maxime carnosū est, quotidie sanari docet Lithotomia: qua cervix ipsius impune discinditur, ut calculi vesicæ extrahi valeant. Latius tamen fundo inflictam ratione singult9, vomitus, inflammationis ac sphaceli, vel dolorum, spasmorum, ac Convulsionum supervenientium, vel contentæ urinæ ad abdominis cavum depositæ, si non per se, utplurimū tamen mortem inferre posse, nemo forte negabit. Accedit & hoc, quod madeat perpetuo, distendatur, parsque sauciata ab urinæ acrimonia non parum offendatur. Historiæ vero sanatæ vesicæ, quæ glande sclopetaria erat trajecta, cultro perforata, ictu a tauro perrupta non immerito inter curationum miracula reponendæ erunt.

§. XLIII. Restat adhuc, ut *vasorum, nervorum* ac *tendinum* vulnera examinis incudi breviter fucjiciam. Hæmorrhagia quippe, quæ Vulneratis haud raro accidit, ut dicatur, der Mensch hat sich verblutet, oder zu Tode geblutet, non infimum ex relatione Vulnerum occupat locum. Sæpius a Magistratu, Medico imponitur quæstio: an hæmorrhagia facta lethalis judicanda veniat nec ne? Heic ne erremus, sciamus: ad veram formalem vulneris lethalitatis rationem, vasorum ortū, ac progressum scitu summe esse necessarium: dum una eademque vena vel arteria, lacerata propter solius loci seu situs diversitatem, pro lethifero & non lethifero judicatur vulnere. Illis equidem contrarius non sum, qui unicum lethalitatis punctum in amplitudine & magnitudine vasorum consistere affirmant: quatenus vulneratis venæ cavæ vel portæ, vel aortæ magnæ ramis, universo corpori fluido vitali necessario defraudato viribusq; subito dejectis, subitanea mors ex necessitate insequitur; sed illud saltim prætereundum non esse judico, quod & situs ad lethalitatem determinandam maxime conducat. Nam quemadmodum majorum vasorum sanguiferorum vulnera, modo sunt in extremis partibus, jure lethalia dici haud possunt, sic minorum, profundius tamen latentium, ob incongrui situs rationem, quibus remedia congrua applicari non licet, absolute lethalibus sine omni deliberatione accensentur. Talia vulnera lethalia sunt omnia arteriarum ac venarum *jugularium, axillarum, curalium, emulgentium, ramorum iliacorum* per inguina tendentium, solum quod vinculis constringi nequeant. Iugulum enim citra strangulatus & suffocationis discrimen arctari nequit: & arctæ in hoc casu deligaturæ defectu, sanguinis lethiferum contingit profluvium. Sed unicum adhuc superesse videtur consilium, quod opponi posset, vasorum sc. sauciatorum compressio digitis: quale exemplum recensct *Rouhysen* de famoso quodam adultero, qui ex Lue venerea gravissima sanguinis profusione correptus, e limine mortis revocatus fuit, per vasis exesi compressionem, frustra adhibitis remediis stipticis. Et cum nullo alio cohiberi posset sanguis medio, conduxit æger suasu Chirurgi aliquot sartores vitæ sedentariæ assuetos, qui alternatim ex in-

cubiis

cubiis sedentes, digito vasis fauciati labella comprimerent, & saluti hujus viri juxta lectum invigilarent. Sed quamvis externis in partibus jocosam hanc speculationem promte concederem: ubi tamen profunde nimis delitescunt vasa pro obturandis his rivulis & occludendis, illam æque ineptam esse quis non intelligit. Nec tamen hæc omnia sine Autorum fide pertranseant, add. *Resp. Med. Fac Witteberg. d. 21. Jun.* 1635. ibi: Hierauf berichten wir kürtzlich so viel: daß zwar die Vulnera arteriarum und venarum an und vor sich selbst nicht tödlich zu achten, sie seyn denn an denen Oerthern, da durch keine menschliche Hülffe das Blut kan gestillet werden. Et Lipſ. d. 6. Jul. 1667. als berichten wir hiemit, daß dem eingeschickten und bey denen Acten befindlichen Berichte nach, diese Wunde schlechter Dinge vor tödlich zu halten, alldieweil 1. die Verwundung vasa majora, und zwar nicht allein eine venam, sondern auch eine arteriam betroffen, 2. das vulnus per transversum infligirt, indem wie der Bericht besaget, der ramus major cruralis, so wol venæ cavæ, als arteriæ magnæ zugleich abgeschnitten gewesen, und dann 3. das vulnus an sich selbst in summo femore gewesen, als an welchem Orte die gewöhnlichen Bande und Blutstillungen gantz unbequem, und am allerschwerlichsten beyzubringen, zumahl &c. Interim sæpe fauciatas, arterias, & insuper cauterio, pessimo consilio adustas incompescibili hæmorrhagia ægrum tandem jugulare contingit: Quæ, si tempestive plane dissectæ, & obligatæ, fuissent, omni periculo caruissent.

§. LXIV. Depropero tandem ad *nervorum* & *tendinum* vulnera, quæ itidem vel profundiora & majora, vel minus talia contingunt. Minora sive punɑuræ nervorum parvitatem suam vehementia summa compensare, adeoque diversum quid, planeq; peculiare a plerisque aliis vulneribus alere, vel ex eorum symptomatibus semper atrocioribus fit evidens Et profecto, consensum, qui mediantibus nervis contingit, omnium esse maximum, quotidiana docemur experientia. Quis enim est, qui nesciat, a subtilissimis, etiam, puncti ad instar ab acuto aliquo instrumento illatis vulneribus, dolores atrocissimos spasmos intolerabiles deliria, vigilias, febres continuas, convulsiones universales aliaq; stupenda, ac tristia semper, mala contingere; adeo, ut nisi auxilium mature feratur, actum omnino sit, de vita hominis. Ubi quidem hoc memoratu dignum est, quod puncto nervo, memorata symptomata magis magisque augeantur; rescisso autem, quodammodo tollantur. Exempla si velis, rara ea non sunt, vid. *Paræum Op. Chir. L.* 9. *C.* 31. ubi Chirurgus forte fortuna nervum pro vena punxerat. Eadem quoque natura & *tendines* gaudere, idem non solum vigor symptomatum confirmat, sed & tantum non omnes consentiunt Medici & Chirurgi: hinc nervi nomine, & *tendines* passim complectitur *Hippocrates* & *Galenus*, hicque tria nervosorum corporum constituit genera, *ligamentosum* puta ex ossibus, *tendinosum* ex musculis & *nervosum* proprie dictum, ex cerebro ortum. Has inter partes tamen, ratione symptomatum, tanta intercedit affinitas, ut dubii quandoque in vulneribus, præs. profundioribus hæreamus; utrum *nervus* proprie sic dictus, an vero *tendo* potius, sit vulneratus. Sed ut & hisce tandem juxta institutum meum

 satis

ctis fiat vulneribus, periculosissima illa semper quidem, nec tamen omnia absolute & permiscue lethalia, æstimari possunt: sed respectu læsionum ipsarum propaginum nervearum, partium quo tendunt, situs profundioris vel minus talis, aliarumque circumstantiarum modo sic, modo aliter judicanda veniunt. Quodsi ergo vulnera nervorum per ventrem medium præprimis decurrentium, intercostalium, vagi paris & Phrenicorum, quibus organa vitalia, seu cor ac instrumenta pnevmatica activitate sua defraudantur, actionesq; vitales inhibentur, appareant: de absoluta ejus lethalitate quis quæso dubitabit? Sic reliquas nervorum majorum propagines læsas propter cerebri consensum, in lethales sauciatos convulsiones conjicere posse palam est; dum raro vel nulla illis medela fieri potest, horumq; Symptomata nulla arte, nulloq; consilio separare vel abigere se patiuntur. De *contusione* tendinum, qui dubitat, adeat *Paræum L. 9 C. 11. Casp. Bauh. in Theat. Anat. Valeriolam L. 5. obs. 5. Ammann. in Med. Crit. p. 61.* cujus ultimi verba hæc sunt: Die Experienz weiset, daß offtmahls durch eine geringe Wunde übern Knie propter concursum tendinum ea in parte, ein plötzl. Tod erfolget. De salute vero, quam ex *futura nervorum ac tendinum* aliqui promittunt, non adeo magnifice sentio, neq; rationes eorum allegare heic dignas judicio: siquidem non adeo promte nervos coalescere per se sit manifestissimum, neque usus illorum defectu citra totius machinæ destructionem laborare sit concessum. Sed manum de Tabula.

§. LXV. Hæc, ni fallor, erunt præcipua, quæ in hac nodosa ac intricata, maximeque tamen Medicis & Chirurgis commendata materie, circa vulnerum Lethalitatem, considerari merentur, quæ fundamenti loco in decidendis hujusmodi controversiis ad Judicis postulatum sufficere possunt. Cum enim paginæ dissertationi huic destinatæ expectatione citius excreverint, vela quoque contraho. Quodsi tamen quædam adhuc desideres, disputationem tantum, non vero Tractatum de hac materia, me promisisse reputa, imo & illud perpende: Non omnia possumus omnes. Et cum infiniti dentur Casus, quos excogitare omnes nondum licuit, infiniti esset laboris, certe ultra meas vires. Fretus interim vulgari illo: In arduis & voluisse sat est. Hæc tamen pauca, ne Cassiario judicio relegas, sed potius æquo animo suscipias, qua decet, humanitate expeto. Et si quid humani irrepserit, vel talia, quæ delicatorum palato minus videbuntur grata, erroris veniam ob summam materiæ difficultatem ab humanitate Tua mihi promitto. Tibi vero, Summo Numini, tam benigno hactenus studiorum meorum Directori, pro concessis hunc laborem consummandi viribus maximas, quas mente concipere possum, refero gratias, Tuæq; Sapientiæ omnia, quæ a me unquam elaborata sunt, adscribo. Tibi porro studia factaq; mea omnia committo, hæc ita dirigas, ut iis Tua gloria, hincque subsecutura Proximi salus promoveatur unice: sic Tibi soli laudes lingua mea cantabit in perpetuum, quando nempe gaudii cœlestis & Gloriæ Tuæ non erit unquam

FINIS.

Clarissimo
DOMINO CANDIDATO

S. P. D.

PRÆSES.

ANtiquum est Medicinæ opprobrium quod sit στοχαστικὴ seu conjecturis multum laboret, e quibus, tanquam rebus solum probabilibus, conclusiones inconcussas formare, sanæ rationi adversetur. Sicut autem nemo tam imperitus fuerit, ut universis Medicinæ considerationibus, στοχασμὸν præficere ausit; cum non solum in numerosis, sed numero quoque præpollentibus casibus non tam conjecturis, sed tam ratione, quam experientia niti possit: Aut, si vel maxime circa remotiorum causarum pervestigationem divinationis Spiritu non polleat, id ipsi non majore jure vitio verti possit quam Magistratui, Dei plane Vicario interim tamen ab Hujus omniscientia adeo remoto, ut vel aliter, quam secundum fallacia sæpe atque defectiva testium effata & manca acta atque probata, nihil solide justi, statuere atque decernere possit: Vel στοχασμῷ non raro nihilominus fallaci, speciosis suspicionibꝰ insistendo, methodum veritatis inveniendæ, a Divina Omniscientia atque Praxi longe magis abeuntem, per carnificinas atque tormenta, tentare necesse habeat: Ita nihilominus maximo plane jure atque merito distinguendæ omnino sunt ejusmodi causæ & subjecta, in quibus medicina στοχασμὸν suum negare aut dissimulare minime contenderit, ab alteris illis, in quibus sese melius fundatam esse, satis certo novit. Sane vero ingens est, & subinde irreparabile damnum, quod ex temeraria spe atq; fiducia, in conjecturis quantumcunq; etiam speciosis collocata, resultat; Imprimis quando non tam ipse eventus, talibus ausibus

in ancipitem casum tentandus, etiam ipse conjectura boni eventus palliari potest: Sed tanto magis, quando etiam certissimus capitalis damni eventus, imo potius effectus, ita ante oculos positus est, ut unice a decisione medici, inauspicato certe in tali casu conjecturis innixuri, pendeat. Certe quantumlibet etiam alias & multas, & fœcundas occasiones, habeat Medicus imperitus, & κατ' ἀμαθειαν θρασὺς, ex imprudentia impudens & confidens, graviter temeraria sua authoritate peccandi; neque certior tamen, neque gravior ipsi obtingit, quam si in Lethalitatis violentarum læsionum determinatione, scientiæ suæ atque prudentiæ nimium tribuat, & audacia potius quam fiducia, autoritatem suam muniat & confirmet. Suadet certe non magis communis honestas, quam meus ipse genius, atque indoles quemlibet præsumere bonum, donec probetur contrarium; Et ipse maxime odisse soleo levitatem, imo temeritatem, fingendi casus: Quis autē præsumptioni illi indulgendi superest locus, quando contrarium probatur, & ex variis, non jam obliteranda memoria emortuis, & pro nō factis amplius habendis, sed sane longe præsentioribus, exemplis doceri potest, quantum in ejusmodi reb9 jam nescio quibus conjecturis, jam suæ autoritatis erigendæ studiis, iam æmulationi atq; contradicendi pruritui, tribuatur: nisi quidem crudæ prorsus imperitiæ talia adscribi debeant, quod certe neque semper fieri potest. Ibi reos coniecturis gravare; Coniecturas ex opinionib9, & vulgo, & maximo suo merito controversis atque dubiis pro rationibus ponere, figmento casuum ac eventuum, pro hypothesi, & ipso præsente casu assumere quibus nihil simile, nedum geminum unquam fando acceptum sit: Eventus per probabilem consequentiam, pro effectibus interpretari: Distinctionem lethalitatis absolutæ, periculositatis eximiæ, accidentalis periculi, non applicare; Imo iudicium suum, vel pro probabilibus reddendis, ac plane determinandis, circumstantiis temere suspectis & nullo corpore delicti adumbratis, non tam obfirmare, quam suspiciones demum suppeditare, imo tanquam pro rationibus decidendi respicere &c. singula hæc, tanto magis autem pleraque quid sunt, si non, probationes potius, quam præsumptiones coniecturarum pessi-

pessimarum. Ibi quidem tanto pejus est, experiri, quod homines sæpenumero circa res longe minoris momenti, etiam frivolis dubitationibus tantum sæpenumero indulgeant, ut ibi absolute nihil certum, imo vix quidquam probabile esse contendant: E contra in illis rebus, quæ vel vitam hominis concernunt, tantum autoritati suæ tribuant, ut vel nullis, vel alienis, vel frigidis quibusdam rationibus niti non dubitent. Ut nunquam ullum hominem in individuo, etiamsi ne quidem immeritum, stringere, mei sit sive ingenii, sive moris; Ita neque tamen reformido veritatem, in rebus ubi magnum ejus est operæ pretium colere: contemto, quod illam sequi jam dudum dedidici nescire, odio. Dicat mihi quæso quisquis sit, & erit mihi magnus Apollo, quidnam causæ subsit, quamobrem de dubio quodam gravioris læsionis casu, si numero plures medicorum sententiæ postulentur, tam facile par numerus colligi possit negantium, quam affirmantium, nam eandemque de indole vulneris ad eventum, propositionem? Ast vero, quod hoc omni modo ita evenire, non possit forte solum, sed omnino soleat, si quis dubitare vellet, ausim illum paucis verbis ita instruere, ut citra suspectum alterius cujuscunque argumentum aut judicium suo ipsius judicio stare atque niti possit. *Hablen cartas, y callen barbas*, dicunt Hispani. Interim cum ea sit conditio humanitatis, ut ille pro prudente habendus veniat, non qui minime, sed qui minimum errat, tanto magis necessaria erunt adminicula, quibus ab errore sive cohiberi, sive revocari possint, quotquot hisce rebus vel volunt vel debent animum applicare. Unde quidem laude omnino digni sunt omnes, quotquot ejusmodi rebus, in quibus non minus proclive sit, quam grave aberrare facem aliquam præferre in animum induxerunt.

Tu ipse Clarissime CANDIDATE quantumvis hac vice potius Eruditionis Tuæ documen[illegible]n dare, quam alios erudire suffecisset, laudabili cœpto, unum quidem faciendum, alterum tamen non omittendum, credidisti. Recte itaque eruditam deductionem de LETHALITATE VULNERUM ita peregisti, ut vario respectu atque considerandi modo methodoque licet pleraque quæ alii, non tamen eadem prorsus, verborum at-

que

que rerum serie, sicut alii, pertractaveris. Laborem certe exantlasti & operosum & judiciosum, & ita in eo versatus es, ut laude debita non defraudandus sis. Commodissime vero evenit, ut Dissertationem ita elaboratam mihi obtuleris, quæ limam ulteriorem non requireret; utpote quam adhibere, tempore variis occupationibus impedito, major mihi quam pro reliqua rei indole fuisset labor. Perlegi propterea quidem, sed facile uti erat reliqui. Nemo sit vir doctus aut peritus, qui in dubium vocare ausit, quod non solum primario Tuo officio, publicum specimen exhibendi abunde satisfeceris, insuper autem etiam ad rem ipsam veluti compendio quodam deprehendendam, satis felix fueris. Decent sane atque docent hæc monumenta, quod studium Tuum, per sex & quod excurrit annos, in Ill. PHILUREA optime collocaveris, & cursus illos quos apud Viros etiam post Fata celebres. B. B. ORTLOBIUM atque LANGIUM decurristi, ita prosecutus sis, ut metam attingere, Brabæum obtinere, omnino merueris: Sicut etiam ipsa res haut minus testimonii Tibi fert, quam celeberrimi illi Viri collaturi essent, nempe Dnn. Professores atque Doctores ceteri laudatæ Academiæ, quod apud omnes atque singulos illorum, multam Tuam ac assiduam operam & industriam optime collocaveris. Gratulor Tibi, & macte esse virtute jubeo. Per virtutis ædem ad Honoris constituerunt aditum prisci Romani: Rectam insistens viam, recte appulisti. Cape Honorem, legitimum præmium. Imo perge progredi & strenue hanc insiste viam. Deum venerare, fac officium, insiste studio ac industria negotiis, ita Te non bona fortuna, sed benedictio divina, felicitas, utilitas, quantum precari velim ac possim, complectentur & sequentur. Vale Dabam e Musæo Hal. Magd.

XIV. Jul. MDCCIII.